

Raha-angu jutud.

Toimetanud
Mag. A. Hoofi

Germani trüfisoja trüff ja fulu.

Kompus. Teemuks.

Raha-angu jutud.

EN KOMPUS

Rahwa suust kokku korjatud.

Trüffi toimetatud

M. J. Eiseni rahwaluule korjandusest.

Kolmas suurendatud trüff.

Durjewis — Tartus.

Hermann'i trükikoja trüff- ja fulu.

1906.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 30 іюня 1906 года.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

U20383950x

1. Raha pärast tülis.

J. Stemann Tapalt.

Ühele mehele näidatud unes, et tema põllu sees juure puu all raha-katel olla. Hall wanamees tulnud mehe juurde ja ütelnud: „Mine sinna juure tamme alla ja kaewa otse põhja poolt kahe juurika wahelt, siis leiad raha-katla. Aga siis üksi leiad raha-katla, kui sa selgel kuuwalgel ööl lähed urgitsema. Kellegagi ei tohi sa rääkida. Räägid sa, jääd raha-katlast ilma.“

Mees codanud kuuwalget ööd. Wõtnud siis labida õlale ja läinud tamme alla. Näinud sääl hulga mehi tamme ümber tantšimat. Mehele tulnud suur hirm pääle. Jooksnud koju tagasi.

Teisel päewal rääkinud mees unenägu sõbrale. See ei tahtnud lugu uskuda. Teisel hommikul näeb aga mees: sõber tuleb tamme juurest, raud-kastite kaendlas.

Mees kohe küsima: „Kust sa tuled?“

Teine wasta: „Raha-augult!“

„No, mis sa leidsid?“ küsinud mees.

Teine jälle: „Mis muud kui raha!“

Mees tahtnud pool osa enesele. Teine ei tahtnud anda. Hakanud riidlema. Teine rebinud teise käest raha-kasti ära.

Raha-augu kaewaja saanud wiimaks ometi rahakasti teise käest kätte. Hüüdnud ise wõidurõõmuga: „Taga kurabile, ma ei saa nüüd sinu käest kätte!”

Waewalt saanud mees sõnad suust, kui rahakast nagu tina tuhka kadunud.

Küll otfinud mehed, aga mida ja otsid, kui kadunud. Väinud raha-angule veel vaatama, aga ei midagi.

Mehed jäänud surmani wihameheks.

Julius Weisenseldi suust.

2. Jaani-õhtune raha nõudmine.

D. Bruhl Metsikust.

Mees läinud teed mööda edasi ja kurnud iseeneses: „Oh oleks mul raha, siis oleksin ma mees!”

Teine tundmata mees tulnud wasta ja ütelnud: „Mis sa raha puudust kurdad! Mine Jaani-õhtul metsa ja waata, kus tuli paistab. Mine tule juurde ja wista hõbe-walget tulesse, ise mine edasi. Teisel päewal saad säält raha ja selle asja, mis tulle wistad. Aga hirmu sa ei tohi tunda, olgu säält, mis tahes. Tagasi ei tohi sa waadata!”

Mees oodanud Jaanipäewa õhtuni. Väinud siis metsa. Näinud tule. Väinud tule juurde. Pika habemega mees liigutanud raudhargiga suurt tuld. Mülitud hobune käinud ümber tule.

Mees läinud tulest mööda ja wisanud oma hõbe-pislakkidega piibu tulle. Väinud edasi, aga waadanud üle õla tagasi. Nii kui mees aga tagasi waadanud, wajunud raha kolinal maa sisse.

Teisel päewal läinud mees raha vaatama, ei leidnud aga midagi.

Mees hakanud kurtma: „Nüüd olen piibust ilma!”

Kohe tulnud tundmata mees sinna ja ütelnud: „Mis sa kurdad! See on su oma süü, et rahast ja

piibust ilma jäid! Miks sa waatasid tagasi! Müüd ole targem! Tule aasta pärast Jaani-öhtul. Kui sa ei eksi, siis saad raha!"

Mees oodanud teise Jaani-öhtuni. Väinud siis jälle waatama. Näinud tule, läinud tulest mööda, wisanud hõbe-preesi tulle.

Selle korra jooksnud must koer ümber tule; raudhargiga tuleorija olnud seesama habemega wana-meess, kes minewa aastagi sorinud.

Mees läinud natukesse maad edasi. Jäänud siis vähem seisma ja kuulama. Kuulanud, nagu oleks raha kõlinal maa sisse läinud.

Teisel päewal läinud mees waatama. Leidnud preesi ja paar lamalu täit hõbe-raha maast.

Jälle tulnud tundmata mees mehe juurde ja ütelnud: „Mikspärast sa sinna seisma ja kuulama jäid? Selle pärast sa rohkem ei saa! Seba ma näen, et sinust õiget raha-augu leidjat ei saa! Jäta parem see raha-augu otsimine järele! Kui sa nii kahewahel oled, wõib sulle raha-augu otsimisega õnnetustgi juhtuda!"

Selle pääle kadunud tundmata mees ära.

Mees näinud ka, et wäike ümmargune auk maa sisse läinud, augu põhja aga ei ole paistnud.

Rein M. Jaansohni suust.

3. Raha foldes.

J. A. Weltmann Rootsiist.

Korra elanud wana lestknaene. See olnud põhjatu ritas, aga ei täinud kellegile punast krossfigi anda. Kui lese surma-tund ligi tulnud, ajanud lest kõik pere-rahwa toast wälja. Poja naene aga pugunud salaja kambriasse ja wadanud läbi kambri ukse augu, mis wana eit tegema hakkab.

Wanaeit wõtnud juure rahakoti kätte ja läinud sellega lõukale. Teinud tuha sisse sügawa augu, pistnud rahakoti auku ja ütelnud ise: „Kelle käsi seda on siia pandnud, selle käsi wõtku seda ka jälle tagasi!“

Wanaeit surnud ära. Pärast surma läinud minija koldest tuha alt raha ära wõtma. Ei leidnud aga tuhast midagi. Sorinud küll tuha läbi, aga mis ei ole, ei ole.

Minija mõtelnud ja mõtelnud. Wiimaks tulnud wanaeide sõnad meelde. Minija toonud surnu kolde ette, wõtnud wanamoori käe oma kätte ja hakanud sellega tuhta segama. Kohe tulnud rahakott wälja.

Minija wõtnud rahakoti ära. Teinud lahti. Kott olnud fulda, hõbedat täis.

4. Seitsme wenna weri.

J. A. Weltmann Rootsi.

Wanal ajal elanud mees ja naene. Need olnud wäga rikkad. Naene olnud rahakoti hoidja.

Hääkene küll! Naene jäänud haigeks. Arwanud, et surm kätte jõuab. Wõtnud ilma mehe teadmata raha kaasa, läinud põllule, kaewanud augu, pannud raha auku ja ütelnud ise: „Selle raha panen siia nii kauaks warjule, kuni siin seitsme wenna weri ära on walatud!“

Aga mees oli metsast piima-püti wiisa toomas. Läinud tasa naese ligidale ja kuulnud põõsa warjult kõik, mis naene rääkinud.

Naene läinud koju tagasi. Mees pole naese eest sest midagi wälja teinud, et kõik naise juttu oli kuulnud.

Naene surnud kolme päewa pärast ära. Surnu maetud maha. Siis läinud mees sinna kohta raha wälja kaewama. Aga wale! Pole raha jäält enam leidnud.

Mehel tulnud naese sõnad meelde. Väinud koju, toonud kana juurest seitse noort kukke, tapnud need säääl ära. Kohe tulnud raha august wälja.

Seda wiisi saanud mees oma waranduse jälle kätte.

5. Ruda mees wandumise pärast õnnest ilma jäi.

J. Seland Jõhwiist.

Korra kündnud mees. Paar härgi olnud adra ees. Miski jäänud härjad seisma. Küll sundinud mees härgi edasi, aga härjad pole paigastgi läinud. Mees tõstnud atra tagasi, paremale ja pahemale poole, aga ader olnud nagu kiwi taha tinutatud.

Mehe süda saanud wiimaks täis. Andnud härgadele piitsuga pihta ja hüüdnud wana teopoisi moodi: „Mis tuline kurat nüüd siin adra taga on!“

Kohe tõmmanud härjad kõwasti ja ader pääsnud lahti. Paar sammu edasi kündes ehmatanud mees ära. Ta meelest olnud nagu waoks maa jalgade alt ära. Suur mürin, kõlin olnud kuulda.

Natukesel aja pärast hakkas mees jälle kündma. Nägi nüüd, et raha-katla sang adra otša oli jäänud.

Mehe kurja wandumise pääle oli raha-katel maa põhja tagasi wajunud. Mees oli oma õnnest ilma.

6. Ruda raha-pott ära kadus.

D. Hinzenberg Tapalt.

Ühele mehele juhatatud nnes raha-katel kätte. Mees wõtnud teise mehe appi, läinud, kaewanud juhatatud kohta sügawa augu. Ei leidnud aga midagi.

Teisel öösel kästud meest uuesti minna ja üksi raha maa seest wälja wõtta.

Mees läinud. Leidnud auku tagasi aetud mulla
 feest raha-poti. See olnud nii suur, et üksi ei jätkanud
 ära wiia.

Mees läinud tagasi, kutsunud wenna appi potti
 ära wiima.

Pott olnud aga kadunud. Küll otsinud mees
 hoolega, ei leidnud aga enam midagi.

Hans Wöllmanni juust.

7. Naene raha-augul.

J. Seland Jõhwiist.

Ühele naisele ööeldud öösel unes: „Mine nel-
 japäewa õhtul teie toa ette suure kiwi juurde. Kaewa
 jää! päewa-tõusu poolt küljest. Siis saad raha-katla
 kätte. Aga ära kedagi appi võta. Kõik pead ja üksi-
 päini korda saatma!

Hommikul tõusnud naene üles. Olnud väga
 rõõmus juhatusse üle. Dodanud suure igatsusega nelja-
 päewa õhtut.

Pea jõudnud aeg kätte raha-augule minna. Naene
 läinud kiwi äärde ja hakanud kaewama. Kaewanud
 juba nii palju, et katla päälmine lord silma paistnud.

Õnnetuseks tulnud korraga naese oma mees sinna.
 Mees ütelnud: „Mis kuradi raha-augu kaewajaks sina
 oled hakanud, et sul päewast aega järele ei jäänud!“

Seda ehmatust, mis nüüd tulnud!

Kiwi hakanud raskuma ja paukuma. Kolinal
 wajunud raha-katel selle jutu pääle maa alla.

Mees ja naene ei saanud ehmatuse pärast sõnagi
 juust. Küll kaewanud pärast seda kohta, aga ei leid-
 nud enam midagi.

Nõnda wajus naese õnn maa põhja.

8. Piip täis kulda.

Otto Schanz Bootsist.

Korra läinud mees Jaanipäewa õhtul teed mööda koju poole. Äkisti näinud ta, et üks wanamees tee ligidal tule ääres ennast sojendanud.

Mees läinud tule äärde ja küsinud piibu pääle tulb.

Wanamees wõtnud ilma sõna lausumata ereda tule sõe ja pannud mehe piibu pääle.

Mees tänanud ja läinud koju.

Gommiku hakanud mees piipu wactama. Leidnud : piip kulda täis. Müüd saanud mees aru, et see wana-pagan wist olnud, kes talle tule asemel kulda piipu pannud.

9. Kuda mees ussi käest raha ära wõttis.

J. P. Söggel Paistu-Kaarlist.

Ühel talumehel oli alati raha puudus. Korra juhutati mees unes metsa äärde suure kiwi juurde; jääb olla raha terve tünder. Ara pidada seda aga neljapäewa õõje kella kaheteistkümnne ajal tooma. Kiwi pääl olla suur nõeluss; sellele ei olla tarwis midagi lausuda. Siis ei teha uss wiga.

Mees mõtles : „Tühja kah! Unenäod on mitut petnud, petawad mind ka!“

Teisel ööl juhutati jälle, ja ta nüüd jättis mees minemata. Kolmandal ööl juhutati jälle. Mees mõtlemata : „Pagana pihta! Ma katsun korra, kas unenäod tõesti tõtt jutustawad!“

Järgmisel neljapäewa õõsel kella kaheteistkümnne ajal läks mees metsa äärde suure kiwi juurde, labidas seljas. Kiwi juurde jõudes nägi mees ussi kiwi pääl ja raha ussi ligidal.

Mees ajas läe pikali ja tahtis raha ära wõtta. Aga uss ajas ennast õigeks ja tõmbas raha lõhu alla.

Mees mõtles tüki aega. Hakkas wiimaks labidaga kiwi külje alt kaevama. Kaewas ja saigi kiwi alt katla täie raha kätte. Nüüd oli ka uus kiwi päält kadunud.

Mees kandis raha koju. Seda sai sada selja täit, igas seljataies kuuskümmend kamalu täit. Pärast seda ei kuulnud meest enam raha puuduses olevat.

10. Ratsa läbi tule.

S. Biskop W.-Wõidust.

Ennewanasti põletanud wõi kuitwatanud wanapaganad tihti metsas raha. Lainud inimesed juurde vaatama, kustunud tuli ja raha kadunud kõik äkisti ära. Saanud aga keegi midagi asja tule pääle wijata, jäänud raha järele.

Korra sõitnud mees õõsi ratsahobusega läbi metsa. Näinud : wanapagan põletanud raha. Onnetuseks ei olnud mehel midagi asja käes tule pääle wijata.

Mees kihutanud ometi ratsa-hobusega tulesti risti, rästi läbi kuni tuli kustunud.

Hommitul lainud mees tule aset vaatama. Leidnud hulga kuldraha nende kohtade päält, kuhu hobuse labjad olivad puutunud.

11. Ruda sant suure waranduse leidis.

J. Karu Helmest.

Korra lainud sant ühte talusse. Säälnud pa'ajalt jõudud. Sandile antud ka süüa ja juua nii et õige küll.

Jõudnud õhtu kätte. Bidulised heitnud tuppaga magama, sant aga saadetud rehte.

Sant heitnud rehte magama. Korraga kuulnud sant, et keegi parfil hüpanud ja ise laulnud : „Till, till, lopp, lopp! Bita puta, rallal! . . . pita, puta,

rallal. . . . Till, till, lopp, lopp! Bita puta, rallal! . . .

Sandil hirm läes, et wanapagan parsil. Kuda wanapaganast lahti saada? Sant kardab, et eht jõob wiimaks ära. Küll palunud sant kõik palwed ära, aga midagi pole aidanud. Parsil hüpatud ja tantsitud itka edasi ja lauldud ühtelugu: „Till, till, lopp, lopp, Bita, puta, rallal! . . .“

Ei aidanud mingi asi. Wiimaks ütelnud sant: „Hüppa, et kurat sind wõtku!“

Seda üteldes olnud rehi torraga raha täis, hüppaja aga ise kadunud. Sant saanud säält nii palju raha kui kanda jõudnud. Väinud siis raha-noosiga oma teed.

Mis sandist üle jäänud, pärinud majarahwas.

12. Kudas kaltsuajaja rikkaks sai.

J. Holts Ostrowist.

Ühes väga wanas mõisas elasid torra üks herra. Aktisti hakanud säält üks hääl nagu waim pöranda alt tarjuma: „Ma tõusen! Ma tõusen!“

See hääl ei andnud enam rahu sugugi. Herra lastnud enesele wiimaks uue mõisa ehitada. Arwanud, et kuri waim wanas mõisas elamas or.

Ühel õhtul tulnud üks kaltsuajaja ja palunud mõisaherra käest öömaja. Herra mõtelnud: „Ma annan talle oma wana mõisa ööorteriks. Las' waimud wõtawad ta õnneks pääle!“

Juhatanud kaltsuajaja wana mõisa. Kaltsuajaja hakanud kõige päält ahju kütma. Tahtnud sooja tuba saada. Korraga hakanud hääl hüüdma: „Ma tõusen! Ma tõusen!“

Kaltsuajaja hirmu täis. Mõtleb: siin on päris turjawaimude pesa! Panen ma jooksmas, wõib waim

järele tulla. Saagu, mis saab, ma ütlen: „tõuse pääle!“

Ütelnudgi: „Tõuse pääle!“

Kohe läinud pörand praginaga lõhki ja suur raha-kast tõusnud pöranda alt ülesse.

Mees läinud vaatama: kast üsna raha täis. Mees loopinud kõit kausid ree päält maha ja ajanud suure waewaga raha-kasti ree pääle ja läinud oma teed.

Herra läinud teisel päewal meest vaatama. Ei enam meest kufagilgi. Saatnud siis oma mehe kuulama, kas hää! weel wana wiisi hüütab. Ei enam kuulda midagi.

Herra saatnud teomehed pöranda alla otsima. Näinud: pörand olnud lõhutud. Teomehed leidnud pöranda alt kasti aseme.

Herra ehmatanud jeda kuuldes ära. Tulnud meelde, et korra wanast raamatust lugenud, ses wanas mõisas olla mõisa asutaja wara kõit koos. Selle waranduse oli kaltsuajaja nüüd kõit ära wiinud.

Kaltsuajaja saanud selle warandusega Beipsis kõige rikkamaks meheks. Kui ta weel ära ei ole surnud, elab ta praegu uhkosti ja suuresti.

Saan Ersbergi suust.

13. Kudas poisid wanapaganana rahatündri kätte saiwad.

J. Golts Ostrowist (Nõwalt).

Korra olnud heinaküünis maa sees rahatünder. Seda raha-tündrit walwanud wanapagan.

Ühel pühapäewal ütelnud wanapagan oma naesele: „Jää sina raha walwama. Mina tahan täna kiritusse minna!“

Hää küll, naene lubanud. Saanud wanapagan kiritusse läinud, jäänud naene uniseks. Läinud heinamaale magama.

Seni läinud kari poisikesi sinna küüni tantsuma. Kuulnud raha kõlinal. Poisid hakanud otsima ja taevama. Leidnud wiimaks rahatündri üles.

Üks olnud nende seas nii tark: wisanud oma raha tündrisse. Siis tõstnud mitmekesi raha-tündri maast wälja. Poisid läinud siis hobust tooma, et raha koju wiia.

Selle aja sees tulnud wanapagan kirikust tagasi. Näinud: raha-tünder olnud wälja listud. Ehmatanud habeme kolm torda hallimaks kui enne olnud. Hakanud raha vaatama. Ei tunne enam oma raha ära. Püüstanud kõik raha maha: ei tunne ära. Jätanud raha sinna maha, läinud, otsinud naese ülesse. Hakanud naist peksma. Ütelnud ise: „Minul oli kirikus lange kirjutus ja sina lähed raha-tündri juurest ära mujale magama ja lased raha ära wiia! Kui sa teine lord weel nii hooletu oled, pekkan ma sind nii, et sa eladesgi enam ära ei unusta!”

Poisid aga wedanud raha-tündri koju ja saanud rikkaks.

Jaan Eräsbergi juust.

14. Ratwere naese rahasaak.

D. Bruhl Metsitust.

Korra läinud naene Ratwere lossi waremete wahel kõndima. Näinud keldri ust, läinud sisse. Küünal põlenud lest tuba laua pääl. Laua ääres istunud kaks meest wastakwte teine teisel pool lauda. Teine neist kirjutanud, teine waadanud päält.

Ühes ääres olnud tuli. Üks mees jorinud orgiga tuld. Teises nurgas olnud rahahunnik. Mees seisnud juures, kühwel läes.

Laua nurgas istujad mehed küsinud naese läest: „Mis sa tahad! Mis sa otsid siit!”

Naene hakanud wabandama : „Kogemata juhtusin siia. Tulin waremete wahale löndima, nägin ukse, astusin sisse!“

Laua ääres istuja mees ütelnud : „Mine siit ruttu wälja. Kui ja kellegile ei räägi, mis siin kuuled ja näed, siis annan sulle paigaks —“

Kühwimees ütelnud wahele : „Tõsta põll ülesse!“

Kui naene põlle ülesse tõstnud, wisanud kühwimees kühwitäie hõberaha naese põlle sisse. Siis lüatunud naene keldrist wälja.

Üks hüüdnud ukse päält weel naesele järele : „Aga ole ja wait!“

15. Rahasaak Rakwere lossist.

D. Bruhl Metsikutst.

Korra läinud üks laps Rakwere wana lossi waremete alla keldrisse ja ekhinud ära. Ühe ukse kõrwal olnud sääl suur, must koer, keldri seinä ääres aga palju punaseid kastisid. Rest keldris põlenud tuli. Koer läinud ümber tule. Murgas põlenud tulised sõed.

Üks wana naene olnud keldris. See wõtnud raudkühwli, käskinud lapse hõlmad ülesse tõsta, wisanud kühwliga süsi sisse ja käskinud siis koju minna.

Laps läinud koju. Hõlmi olnud selget hõberaha täis.

M. Jaansohni suust.

16. Nõmmemäe-kuude.

J. Jakobson Jäärjast.

Korra näinud Kõpu Nõmme talu karjapoiss sügisel hargi koju ajades, et põllu ääres nõmmes ühe suure männa all tuli põlenud. Tuli loitnud ülesse kõrgesse.

Poiss pannud loomad lauta ja jooksnud mäna alla tuld vaatama. Aga ei tuld kusagil ega tule asetgi. Mõtelnud iseenehes: „Ime lugu! Suur tuli põles, aga nüüd ei ole enam tuld kusagil!“

„Miks ei ole tuld? Tuld oli küll!“ kostnud hääl. Näha ei olnud ometigi midagi.

„Mis tuli see siis oli? küsinud poiss.

„See oli raha tuli!“ vastanud hääl jälle.

„Ma ei näe aga raha kusagilgi!“ ütelnud poiss julgesti.

Hääl käskinud poissi selja taha waadata. Poiss waadanud. Näinud saure lasu küldraha maas olevat. Poiss jooksnud raha-huniku juurde, toppinud tasku raha täis. Ei saanud aga veel kolme sammugi koju poole jooksta, kui raha kõlinal kuulnud ja poisi taskud olnud tühjad.

„Kumal poiss! Väewõimuga ei saa siit keegi raha kätte!“ ütelnud hääl jälle. „Kui te ka kaewaksite, teie inimeste filmis on ometi raha nagu liiw näha. Tule tulewa neljapäewa õhtul siia, siis on parajasti kuu täis ja ma võin sulle seda raha-hulka näidata. Täna on mul aga väga vähe aega!“

Poiss läinud neljapäewa õhtul jälle tuttava mäna juurde. Sääal kuulnud esmalt nagu kohinat. Nagu maa seest tekkinud wanamoodi riietes raudkübaraga mees välja.

„Väga häa, et sa tulid! Nüüd on mul luba sulle ennast näidata!“ ütles wõõras poisile.

„Mis su nimi on?“ küsinud poiss.

„Minu nimi on Nõmmemäe-kuude!“ vastanud wõõras. Siis rääkinud wõõras järgmise jutu:

„See oli seitsmesaja aasta eest. Siis oli siin ligidal üks loss, kelle omanik väga rikas ja kuri poiss-mees oli. Ühtegi naesterahwast ei pidanud ta omas lossis. Korra oli lossi-herra sõtta minemas. Siis küiti meie teenrite käest, kes tahab tema rahahoidjaks

jääda. Mina wõtsin selle ameti enesele. Minu herra oli sellega rahul ja lastis mind wandega töötada, et ma ta raha hästi walwan.

Sõda olnud hirmus. Werd woolanud toledasti. Minu herra oma wäega langes sõtta. Waenlased tuliwad, tegiwad lossi ja ta hooned maatafsa. See mets siin oli kõige parem põllumaa.

Sest saadik pean ma seda raha hoidma, ilma et sest pääseksin ja rahuga suureksin.

Iga 50 aasta pärast pean ma uue koha pääle minema. Kolm kuud enne seda wõin ma ennast ja oma raha inimestele näidata. Minul on uue aastani weel luba siin olla. Minult ühel wiisil wõin sellest rahawaltwamise-ametist pääseda. See on seda wiisi: Mees-terahwas, kes sel ajal sündinud, kui kuu pärast Mikkli päewa neljapäewal täis saab, oodaku seda aega, mil näeb kolm ronka kõrwu lõune poolt põhja poole lendawat. Siis lastu kestmine ront maha, aga nii, et ront ilma liikumata furnud on, kui ta maa pääle kukub. Siis otfigu karmesti südame kohta. Säält leiab ta wäikse walge sule. See toogu ta mu kätte. See sulg päästab mind siit lahti. Et sa just sellel ajal oled sündinud, siis tärkas mul lootus sinu pääle. Aga hoia, et sa nii ei lase, et ront maa pääl weel elab. Wuidu tuleb sulle enesele sellest weel suur õnnetus. Kui sa ei wõi maha lasta, siis jäta parem lastmata. Dased sa aga maha, siis tule siia nõmmikusse ja hüüa: „Nõumemäe-kuude!“ Küll ma siis kuulen!

„Mina olin alati su ligidal, kui sa siin männa all mängisid, aga mul ei olnud luba ennast sulle näidata. Waata ometi seda kullahulka!“

Sinna oliwad raha-pütid nii moodi hunnikusse laotud: pääl otjas oli üks, selle all kolm, siis kuus ja kõige all kaksteistkümmend pütti ja igas pütis wiis toopi.

Kui pois raha sai näinud, kadus raha jälle ta filmade eest.

Siis ütles weel see waim: „Täna on meil pidu. Kas sa ei tahaks sest pidust osa wõtta?“

Poisß lubas osa wõtta.

Korraga oli nende ees ilus kruusitud maantee. Seda mööda läksiwad nad arwata pool wersta edasi, kuni nende ees tore loss seisis. Sääal särasiwad kõik aknad tuledest.

Waimu moodi mees tegi kõhe ukse lahti ja sammus sisse. Poisß jäi aga wõõrastades ukse pääle seisma.

Sääal istusiwad laual hulk raudriides saksu. Saali seinad olnud mõõkadega ja kilpidega kaetud. Teenrid kandnud laua pääle kõiksuguseid roogasid ja joodawaid wiinasid.

Poisil kadunud korraga julgus ja ta pistnud jooksu. Sedamaid jooksnud wõõras mees talle järele ja hüüdnud: „Tõnis, rumal poisß, kuhu sa jooksed! Tule tagasi!“

Pererahwas leidnud poisil kadunud olewat. Läänud otsima. Kuulnud ka seda hüüdmist.

Poisil julgus olnud sest saadil kadunud. Ei julgenud katsed ette wõtta, kui ta oleks wahel sarnaseid rontasid näinud.

Raha oodata praegugi weel kedagi õnnelast ennast päästma.

17. Raha tuli.

D. Hinzberg Tapalt.

Korra kuulnud mees, et Jaanipäewa õösel peab raha-angu tuld nähtama, kui uue maja põhjapoolsest ungast wälja waadatakse. Mees läinud Jaanipäewa õhtul katuse-unla waatama. Näinudgi sinist tuld ja tule ääres tats musta kogu istumat.

Kuttu roninud mees ungast maha ja läinud sinna, kus tuld näinud. Otsinud küll hoolega, aga ei leidnud enam midagi.

Läinud targa juurde nõuu paluma. Leidnud targa. Tark õpetanud: „Tulewal Jaanipäewa õösel mine jälle unka. Kui tuld näed, wiska kolm kiwi sinna poole ja ütle iga kord: „Pool mulle, pool maa alla! Siis wõid julgesti minna ja raha ära tuua. Tagasi ei tohi sa tulles waadata ega midagi karta, muidu juhtub õnnetus!“

Mees teinud targa õpetuse järele. Läinud unka, waadanud, näinud tuld. Kaks punast koera istunud tule ääres, suur raha-bunif kahe wahel. Mehel tõusnud suur raha-ahnus südamesse. Wisanud kiwi sinna poole ja ütelnud iseeneses: „Kõit mulle!“

Wõtnud suure koti ja läinud warandusi ära tooma. Leidnud sinise tule ja suure hunitu raha. Ujanud poole raha kotti. Koeri ei näinud enam kusagilgi. Tahtnud weel raha wõtta. Korraga tulnud koerad. Suur hakkide kari lennanud wuhisedes mehe pää ümber ja karjunud ikka: „Küll! Küll!“

Mees ei pannud seda tähelegi. Ujanud kõit raha kotti, ehk küll tark poole käskinud maa alla lubada. Tõstnud siis koti selga ja tahtnud minema hakata.

Korraga karanud koerad mehe kallale ja kiskunud teda rängasti. Mehel ei aidanud muu nõuu, kui koti maha wistata ja punuma panna.

Hommitul läinud mees tagasi waatama: Leidnud küll koti, aga mitte raha kopikatgi. Koerte kiskumisest olnud mees weel mitu päewa haige. Ahnus jättis kõigest ilma.

18. Karksi lossi warandus.

E. Ritzberg Karksist.

Karksi kiriku kohale keldrisse maetud muiste suur warandus maha. Alles hiljemal ajal ehitatud sinna

kohta kirik. Seda warandust ei saada aga keegi säält kätte. Wanatühi ise pidada ööd kui päewad selle waranduse juures wahti.

Mitu korda katjunud wanal ajal õpetaja kiriku wöörmündritega üheskoos seda warandust waatama minna. Wötnud tule ja piibli kätte ja katjunud keldrisse tungida. Usjata! Ukje taga suure wafkwaadi otsas istunud must kass. Kass puhunud kohe tule ära. Pimedas aga ei pääsnud keegi enam edasi.

Lossi keldrite plaanid olla Rootsi wiidud. Seda wiisi ei tea keegi keldrite hulka ega käikude kohta.

Korra hakanud juudid seda warandust wälja kaewama. Öö otsa teinud mehed tööd. Praegu wöib selle töö jälgi weel näha. Päewal aga tulnud takistused ette ja mehed pidanud töö pooleli jätma.

19. Kudas mehele raha antud.

J. Karu Karksist (Helmeist.)

Korra üteldud ühele mehele: „Mine kestöösel ilma kellegi teadmata Siwakiwi juurde. Enne seda aga pane enesele põll ette. Soia põll lahti, siis antakse sulle raha!“

Mees läinud.

Kui kivi juurde saanud, tulnud üks mees talle wasta. Sellel olnud punased püksid jalas aga parem pool kollane, pahem pool sinine. Nägu ei ole mees näinud.

See tallanud mehele hulga tuliseid süsa põlle pääle ja ütelnud: „Ara ja neid nüüd waata, enne kui sa toju saad!“

Mees läinud toju.

Kodus waadanud põlle: ei tuliseid süsa enam tusagilgi, waid põll kuldraha täis.

Selle pääle kutsunud keegi seda meest: „Tule lähme Intsaare saaja ja punapükki pulma!“

Mees aga ei läinud.

Kutsuja wedanud meest hulga aja ümber tare ja lastnud wiimaks lahti.

Mees jäänud sest haigeks ja eluajaks wigaseks.

20. Kadunud raha.

D. Hingenberg Tapalt.

Ühele mehele üteldud korra unes: „Tõuse silmapilt ülesse ja mine niisamuti wälja nagu sa oled. Wõta tabli kaasa ja tõmma suure kiwi põhja poolt äärest kolm korda tabliga. Säält leiad raha-poti. Too see ilma tagasi waadamata ära. Anna pool raha waestele, pool wõta enesele!“

Mees tõusnud ülesse, läinud wälja waatama. Kange külm tuul puhunud, wihma sadanud, öö olnud kottpime. Mees arwanud kuulnud juttu unenäoks, läinud tuppa, heitnud uuesti magama. Silmad ei ole aga weel kinni läinud, kui teda uuesti kästud ülesse tõusta ja raha poti ära tuua.

Mees tõusnud ülesse, wõtnud tabli, läinud wäljale. Leidnudgi raha-poti. Olnud sääl hõbedat ja kulda, nii et mees korraga rikkaks meheks saanud.

Mees ostnud selle rahaga enesele siltu ja kartohw-
lid, aga ei ole waestele midagi anda tahtnud. Wiinud oma waranduse rehe alla peitu. Säält kuulnud järgmisel ööl suurt kolinat ja mürinat. Tahtnud ülesse tõusta ja waatama minna, aga ei saanud. Hoitud nagu salawäega woodis kinni.

Hommitul läinud waatama. Wärawad ja ukсед niisama kinni, nagu enne, aga ei enam raha kopikatgi. Silgud muutunud tündris pajulehtedeks, kartohwolite

afemel olnud aga kotis männa-käbid. Kõit nuhtlusets jelle eest, et mees poolt warandust waestele ei andnud.

Küll läinud mees öösel weel kiwi ääres tabliga kaapimas, aga wõta weel! Mis läinud, see läinud!

21. Kolm katla täit raha.

Hermann Karell Suurest-Jaanist.

Muistsel ajal elanud üks kawal mees. Ta teadnud kõit kunstid ja ta seda, kuida kuradi rahakateit wõib kätte saada.

Selle pärast küttnud ta neljapäewa õhtul sauna palawaks, pannud sauna wee ja wihaw walmis, et siis wanapoistel hää tööle hakata, kui nad tulewad. Ise puurinud sauna lae pääle aegu sisse ja kuulanud säält mis nad räägiwad.

Kõige enne tulnud wanaperemees ise. Tal olnud seitse sarwe pääs. Tema jäle tulnud weel hulk teisi, nii et saun neid täis tubisennud. Käinud ühest teisest läbi, aga wihtlema pole keegi hakanud.

Wiimaks tulnud weel üks lombakas. See olnud raha-katla hoidja. Kohe küsinud teised: „Kuhu ja katla panid?“

„Panin õue pääle kiwi ääre alla. Ega teda siina keegi tea!“ wastanud lombak.

Selle pääle hakanud kõit rahuga wihtlema.

Mees läinud ruttu sauna päält maha. Leidnudgi kiwi ääre alt katla täie raha. Randnud katla koju. Olnud saagi üle rõõmus.

Teise neljapäewa õhtul küttnud mees jälle sauna palawaks ja läinud ise sauna lae päält wahtima.

Wanadpaganad tulnud kõit jälle sauna. Kõige wiimaks tulnud lombakas raha-katla waht.

„Kuhu ja raha-katla panid?“ küsinud teised.

„Banin sauna nurga alla. Ega sinna teda keegi tea!“ vastanud lombak.

Kõik hakanud jälle rahuga wihtlema.

Mees roninud ruttu sauna päält maha, lainud, võtnud sauna nurga alt raha katla ja wiinud koju.

Mehe ahnus lainud aga ikka suuremaks.

Kolmanda neljapäewa õhtul kütnud mees jälle sauna palamaks ja lainud ise lae pääle wahtima.

Wanadpaganad tulnud kõik jälle wihtlema. Kui lombakas ka tulnud, küsinud teised: „Kuhu ja rahakatia panid?“

„Banin õue puujuurika alla. Ega teda sinna keegi tea!“ kostnud lombakas.

Pärisherra aga rabanud ruttu ütelda: „Ei tea, ehk mõni kuulab.“

Kõik jooksnud kohe saunast wälja. Sauna katus olnud waimusid nii täis, mis mustanud. Mehe sõõnud wanadpaganad nii ära, et enam midagi pole järele jäänud.

22. Rahasaak kirikuteel.

J. Mädasson Tarwastuft.

Muiste lainud pois kõrra kirikusse. Poiss oli laupäewal kangesti tööd teinud. Kiriku teel tüllkinud poisile wägisi uni pääle. Mis muud kui panob päämätta pääle ja — jääb norstama.

Korraga kuuleb pois häält: „Hans, tõuse üles, waata, raha-toop selja taga mäta sees!“

Hans hõõrub filmi, waatab: toop hõberaha mäta sees. Mis muud kui raha tasku ja koju.

Kohe võtnud pois enese teenistusest lahti, ostnud talu ja õppinud ilusasti wiulit mängima.

Ühel päewal oli Hans õieti tublisti mänginud ja jäi raskesti magama.

Korraga näeb ta: tuba tulesid täis. Inimesed kõndivad toas edasi, tagasi. Üks tuli Hansu juurde ja ütles: „Tule meile wiulit mängima.“

Hans wasta: „Mine pörgu! Kas nüüd kellegi mängu-
aeg on!“ Selle pääle kustunud tuled ära ja inimesed läinud toast wälja.

Hommikul olnud Hans õige haige ja kolm weretilla olnud kaela pääl. Hans läinud rahakappi waa-
tama, aga see olnud tühi. Wanopagan oli talle raha andnud ja jälle ära wõtnud.

Hans jäänud jälle waeseks. Waewaga elanud weel aasta, aga weretilgad ei kadunud ihu päält ära.

23. Rahakoorma otsas.

J. Turp Aidust.

Wiljandi-Walga postitee ääres seisab nõndanime-
tatud „Kolube laasik“, kus järgmine lugu sündinud: Umbes paarikümne aasta eest läinud Kolube talu sulane laasiku joosje hobust söötma, pannud hobuse kammitaske ja heitnud ise kuhja külje alla puhkama, mis laasiku ääres seisis. Waewalt saanud aga une wiirastus teda tabada, kui keegi hääl ütelnud: „Jaan, mis sa magad, tõuse üles, waata, jääd eemal seisab raha koorem, wõta ta omale ja päästa see waene hing waewast lahti, kes jääd otsas istub. Jaan mõtelnud unenäo olewat ja uinunud uueste. Natukese aja pärast äratanud hääl teda jälle ja kordanud sedasama. Kolmanda korra ajal otsegu tõmmatud ta üles ja hääl ütelnud: „Kas sa aru ei saa, mine nüüd, wõta raha koorem omale ja päästa see waene hing waewast lahti, liiguta ta asemeltgi ära!“

Jaan waadanud ta tähendatud koha poole, näinud nagu kaltju koorma olewat ja ühe inimese mosdi kogu ka otsas istumat. „Issa pojake, Püha waimuke!“

hüüdnud Jaan, lõõnud ristitese ette ja andnud jalga-
del teada, kus kodu on. — Hommikul läinud Jaan
waatama, kuid nüüd ei olnud midagi näha, muud kui
väike lohuke oli järele jäänud.

100 aasta pärast tulla koorem jälle nähtavale,
ja kui siis keegi julge mees ta kohast ära liigutada,
jääda raha temale, ja waene hing saada siis wae-
wast lahti.

24. Rahataewaja.

§. Sell Riiaft.

Uatre wallas Kärсна talu maa seest wiidud öösel
üks katla täis raha ära. Keegi tundmata mees tulnud
Rebaste kõrtsi juurde: hakanud kõrtsi nurga juurest
kõiega maad mõõtma. Mõõtnud maa ära ja läinud
siis minema. Keegi ei ole seda teadnud, mis mees
mõõdab. Arwatud maamõõtja olemat.

Öösel tulnud mees tagasi, kaewanud wõsastikust
raha katla wälja ja läinud oma teed.

Hommitul leitud wõsastikust weel ümmargune katla
ase, mitte sügawal maa sees.

Jutustanud S. Birks, Uatrest.

25. Mädajärwe raha.

§. Sell Riiaft.

Uatre wallas on üks järwele, mida rahwas Mä-
dajärweks kutsub. Selle järwe sisse juhataud öösel
ühele mehele raha. Mees wõtnud südame rindu ja
läinud waatama, sinna just, kuhu teda juhataud. Läi-
nud mees siis otse wette; wesi tulnud riununi, weel ei
olnud juhataud koha ni jõudnud. Mees laotanud jul-
guse, pööranud ümber, tahtnud koju minna. Sel silma-

pilgul olnud raha kolinat kuulda, mees ei läinud siiski minema. Hommikul otsitud järwe, aga ei ole mitte midagi leitud.

Jutustanud A. Bahwa Akrest.

26. Kiwilo raha-august.

G. Hernefaks Perilast.

Kiwilo mõisa wäljal seisab suur kiwi, mille all peab raha auk olema.

Korra näidatud ühele tehmale mehele unes, et sääl kiwi all on raha auk. Mees pidanud nõuu, mis teha, ega pole midagi mõistnud pääle hakata. Wiimaks tulnud mehele hää nõuu meelde, läinud nõia juurde küsima. Nõid ütelnud, et tarwis iga neljapäewa öösel kaewata kuni raha kätte saab, kuid seda mitte unustada, et ainult kuke lauluni võib kaewata, niidu võib ehk midagi õnnetust juhtuda.

Mees teinud, kuidas nõid õpetanud ja kaewanud esimesel neljapäewal õhtul. Kaewanud ju suure sügawa augu kiwi ääre alla, kui wiimaks suur wast katla sang paistma hakanud, aga juba laulnud kuff külas ja mees pidanud töö seisma jätma ja kodu minema. Tulnud teine neljapäewa õhtu. Mees jällegi walmis kaewama minema, aga leidnud, et auk olnud täis aetud. Hakanud siis uuesti kaewama. Kaewanud jällegi: Giti paistnud katla sang; kaewanud weel, juba paistnud pool katalt, kui jällegi kuff külas laulnud. Mees läinud nukral meelel koju ja heitnud puhkama. Unes näidatud jällegi ja üteltud, et kui sa kolmat korda weel lähed, siis saad püsiga wastu filmi. Mees jäänudki siis kartma, ega pole julgenudgi enam kaewama minua. Nõnda seisab sääl kiwi all praegugi weel raha katal kõige rahaga.

27. Koer ja rahakatel.

E. Miller Weliselt.

Korra näidatud öösel Üksi perenaisele unes, et nende põllul aia nurgas on raha katel. Ta mingi, toogu see südaöösel üksipäini ära. Raha katla pääl istuda suur punane koer, aga ärgu naene seda kartku.

Perenaene tõusnud üles ja läinud. Mia nurga jõudes näinud, suur katel pooleni maa seest väljas ja punane koer istub katlas kuld ja hõbetükkide pääl. Perenaene tahtnud katlast kinni võtta, aga jääl ajanud koer hambad irewile, nii et tule sädemed välja lennanud. Perenaesel tulnud kange hirm pääle, pannud jooksuma, aga ta katel ühes koeraga wajunud suure praginaga maa sisse, kus ta praegu weel on.

28. Welise rahaauk.

E. Miller Weliselt.

Korra wanasti näidatud Nurga peremehele unes, et Welise mõisa ligidal kuuse aia sees on raha-*auk*. Ta mingi, toogu neljapäewa öösel enne esimest kute laulu raha august välja, aga tagasi tulles ei tohi ta tagasi waadata, sündigu selja taga, mis iial sündida mõib. Kui ta aga tagasi waatab, siis rahast ilma jääb.

Peremees olnud arapoolne mehike, pole tohtinud üksi waatama minna, mõtnud sulase kaasa. Unes näidatud kohale jõudes tõusnud maa all kange pragin. Peremees jooksuma, sulane järele, nii wiisi jäänud mõlemad rahast ilma.

Seda lugu saanud ta Tärda Ott kuulda. Ta läinud teise neljapäewa öösel kuulnud kohale, leidnud rahaangu üles ja toonud raha koju. Küll kuulnud ta seljataga kõiksugu toledaid häälti, aga et ta julge mees olnud, pole temale midagi paha sündinud.

29. Nõlwa rahakatel.

E. Miller; Weliselt.

Nõlwa Katla talu kohal jõe aasa pääl olnud muiste sõja ajal raha katel ära peidetud ja niisugune lootus juure tehtud, et kui hull mehi kokku tulewad, tugewa lepa palgi kaasa wõtawad, siis lerkib katel maa seest wälja, mehed pistku palk katla kõrwadeft läbi, wi- jaku üks süüta tütarlaps jõkke ja tirigu katel wälja.

Ükskord kogunud kümmekond mehi augu ümber kokku ja jäänud ootama.

Korruga lerkinud katel juure praaginaga maa seest wälja. Mehed pistnud tugewa lepa palgi katla kõrwadeft läbi, nii et katel palgi pääle kandina jäänud.

Üks mees nähes, et katel juba käes, ütelnud: „Käes ta juba on, ei me enam seda waga hinge ära hukka.“

Waewalt saanud mees need sõnad ütelnud, kui katel juure praaginaga palki pooleks wajutades, maa sisse wajunud. Praegu on weel sääl kohas õõnes lohk, kust ta talu nimi on tulnud.

30. Suursaare nõiad.

D. Schanz; Boobist.

Banasti elanud Suursaarel (Hoglandi saarel) kuuljad nõiad. Need käinud laugel põhjamaal lendawaid madusid walitsemas. Muidu pole madud neid kartnud kui pidanud neil nõiapeegel ligi olema. Kui lendawad madud neile kallale kippunud, pannud nad neile peegli ette. Selle pääle põgenenud toledad elukad lohe tagasi. Ka wiinud nõiad neile iga kolme aasta tafa meelehääd: ühe inimese. See inimene määratud seks liisu läbi. Meelehääd saamise järele jäänud toledad elukad rahulisemaks.

Korra läinud Suursaare juures üks sõjalaew hukka. Tuukrid saadetud mere põhja rahakasti otsima. Sää! seisnud wanamees ja wanamoor rahakasti juures ja ütelnud: „Kui tahate eluga pääseda, siis minge oma teed!“

Tuukrid kohlunud ära, läinud ülesse. Uuesti aetud neid alla vaatama, kas wanamees ja wanamoor weel sää!l. Tuukrid läinud uuesti alla. Endised wanamees ja wanamoor seisnud weelgi sää!l ja ütelnud: „Tahate eluga pääseda, siis minge oma teed! Kolmat korda te siit enam eluga ei pääse!“

Tuukritel pole muud aidanud kui katsunud, et ülesse saanud. Keegi pole siis enam julgenud alla otsima minna. Arwatakse, et wanamees ja wanamoor Suursaare nõiad olnud, kes saarelt ära tulnud ja wees eluaset wõtnud. Ses kohas, kus nõiad asuda, olla alati juuri laeneid näha. Need laened ei puhata peaaegu iialgi.

31. Londi raha.

M. Siipfen Rõugest.

Wiiratse mees teinud kütisid. Läänud õhtu hilja weel vaatama, kas mõni ei ole ära kustunud. Näinud: terve koorem hõberaha kütiste wahel maas.

Mis nüüd hääks nõuaks? Kust otsast kõige esmalt pääle hakata? Ei muud midagi, ajanud särigi seljast maha, ladunud hää hunniku pääle, tirinud selga ja tulema.

Saanud aga parajalt sauna ukse ette, kui keegi teda seljast kinni safinud ja hüüdnud: „Kuhu ja pois! lähed mu rahaga?“

Mees kohlunud ära, waadanud tagasi. Määratu hirmja näoga mees seisnud selja taga, sarwed nagu sikul pääs, saba taga. Hirmus mees wõtnud särigi süilust kinni, ei lasse enam edasi ega tagasi.

Saunamehele tulnud hää möte. Hakanud Issameied lugema. Kohe hakanud hirmutus taganema, lastnud lahti ja läinud oma teed. Saunamees astunud tuppa. Mehel ei tulnud esmalt sõnagi suust, kui naene küsinud: „Mis ja säääl nüüd seljas kannad?“

Wiimaks pääsnud keelepaelad lahti: Mees hakanud rääkima: „Kallis naesuke, raha toon, selget hõberaha! Buhu tuluke ülesse, pane peerg põlema!“

Naene wasta: „Tohoo Hans, kas ja ei näe, et peerg põleb? Kuhu su silmad jäänud?“

Aga Hans ei näe midagi. Hans tottpime. Nüüd raha küll, aga silmawalgus kadunud.

Tiiti aega peab Hans naesega nõuu. Wiimaks teewad selle otsuse, et tarwis raha sinna tagasi wiia, kust raha saadud, ehk tuleb nägemine siis tagasi. Mees wõtnud woori selga ja wiinud kütiste wahele tagasi. Sinna puistanud raha maha.

Sedamaid läinud mehe silmad jälle lahti: Mees tulnud koju, olnud paar nädalit nagu arust ära ja surnud siis.

Selle sauna ase, kus see mees elanud, olla Wiiratse wallas Mustapalli külas Jürina talu karjamaal.

32. Helme losfi warandus.

B. Madison Helmest.

Et Helme losfi waremetes warandus on, mis sinna wanal ajal warjule pandud, seda tõendawad mitmed jutud ja jutukesed rahwa suus. Ka olla wana endise Helme losfi aseme pääl olewa nüüdse Helme mõisa omanikud mitu korda katseid teinud, et seda warandust kätte saada, aga nende katsjed olla kõik asjataks jäänud. Kord elanud nimetatud mõisas herra, kellel himu tõusnud wanade waremete sees olewat warandust kätte saada, maksu mis maksab. Selleks otstarbeks walinud ta

hulga töömehi ja lastnud neid waremete all olewaid keldrid wõi jalaurkaid lahti kaewama hakata. Mitu päewa teinud mehed ilma asjata tööd; pääle mõne wana sõjariista ja ühe ehk teise tähtsuseta asja ei leidnud nad midagi. Kolmandal päewal jõudnud nad keldri juurde, millel tugew raud ukse ees olnud. Suure waewaga saanud mehed keldri ukse lahti ja astunud sisse. Suures wõlwitud ruumis olnud mitmesugusid ja mitmes suuruses waatimid ja tünnisid, mis meeste arwates wist kõik raha täis pidiwad olema. Mehed tahtnud waatimid keldrist wälja hakata tassima, kui nad korraga ühe waadi otša pääl wäikese mustakarwa toa koerakeste istuma näinud, kes neile hambaid wasta näidanud ja kurjasti urisema hakanud. Kohtudes jooksnud mehed kõik keldrist wälja. Wälja saades rääkinud nad lugu herrale, kes jeda sugugi pole uskunud, waid kurjaks saades ja mehi nuhtluslega ähwardades tahtnud ta neid uuesti keldrisse ajada, aga hirm musta koera eest olnud meeste südames palju suurem kui herra wiha kartus. Siisgi wõtnud weel mõned julgemad mehed südame rindu ja tõtanud kaewatud käikusid mööda keldrisse tagasi, kus nad uue wiirastuse näinud, sest koera asemel istunud nüüd waranduse waatide juures noor naesterahwas, üleüldse mustas riietes. See tõstnud kaebliku häält ja waadanud nii põlewate silmadega meeste otša, et see waade neil südamest nagu nuga läbi läinud. Suure kisaga jooksnud nad tulnud teed tagasi ja tuktunud, kui koopast wälja jõudnud, elutult maha. Teised mehed tõstnud eluta kehad üles ja rawitsenud neid nii kaua, kuni meestel elu tagasi tulnud. Aga mis ime oli meestega sündinud? Ükski teist korda korda koopas käijatest meestest pole enam näinud, kõik oliwad pimedaks jäänud. Räägitakse weel, et ka nendele meestele, kes esimest korda koopas käinud, wana pimeduse waldade walitseja mõnda nuhtlust laela saatnud, nii jäänud mõni veist kurdiks, teine jalutaks, kolmandal

kuiwanud käed ära ja weel mõnda muudki äpardust tulnud kurja waimu wõimul meeste kaela. Herra lastnud lahti kaewatud keldri jälle uuesti finni ajada ja Helme lossi warandus puhkab praegugi alles puutumata waremete all maa põues. Ka käib weel rahwa suus jutt, et Helme lossi müüridesse olla ka wanal ajal raha müüritud. Kord wiinud säält üks reisija toobi kulda ära. See käinud rahwa jutu järele nõia nõu täites kolm uue aasta ööd järge mööda Helme lossis walwamas, kus talle siis waim waranduse kohta näidanud. — Praegugi wõib müüri sees weel ümmargust auku näha, mida rahwa suu wälja wõetud kulla toobi asemeks tunnistab.

33. Raha auk.

J. Schnell Kuusalust.

Kuusalu kihelkonnas Otja talu wäljal on üks suur kiwi. Wana rahwas kõneleb sest, et selle kiwi alla wanal ajal üks rikas krahw oma waranduse peitnud. Sest ajast saadik on Jaanilaupäewade öösetel selle kiwi põhjapool kandis heledat finist tuld nähtud.

Ültskord läinud Jaani tulelt minnes kats noortmeest sest kohast mööda. Järsku näinud nad aga kiwi ääres tuld, mille ääres kats meest tuld leppidega segades istunud. Mehed mõtelnud need esiteks oma seltsilised olewat ja läinud ligemale. Aga kui suur olnud nende ehmatuse, kui nad seltsiliste asemel kolletand nägudega wanalefi tule ääres filmanud. Mehed pannud kange ehmatusega jooksu, niipalju kui jõudnud ja pole enne seisma jäänud kui Otja talu õues.

Sest ajast saadik on sääl weel mitu korda finist tuld nähtud, aga kui sinna ligi on katsutud minna, kaob tuli ära ja kiwi juure jõudes pele sääl midagi iseäralikku näha.

Räägitakse ka, et wabest Jaaniöösel kiwi juures toera urisemist ja kassi näugumist kuulnud.

34. Raha leidmine Lehmja mõisa wäljal.

J. Kurgan Kurnalt.

Enne wanasti kündnud üks teomees Lehmja mõisa rohuaia taga wäljal. Üks kaunis juur kiwi olnud sääl põllu sees. Teomees läinud waoga säält kiwi äärest, üks raha ilmunud wälja. Tulnud tagasi, jälle tulnud üks raha wälja. Teomees hakanud asjast arusaama, keerutand ikka härgadega edasi tagasi kiwi ümber. Iga kord tulnud raha wälja, mis teomees ära forjanud.

Wiimaks juhtunud kubjas seda nägema. Hakanud teomeest wanduma: „Mis sa kurat keerutad sääl edasi tagasi härgadega, kas sa ei mõista edasi künda.“

Teomees ajas jälle wao kiwi äärest läbi, aga enam ei leidnud sugugi raha. Kubjas tuli teomehe juurde. See rääkis kubjale, miks ta sääl kiwi ümber keerutas. Mehed otsisid mõlemad kiwi ümber, aga ei leidnud kumbgi enam raha. Küll kubjas kahetjes, et oli kurja ütelnud, aga mis ta enam wõis parata.

Üks neist rahadest pidada praegustki weel Kurnal wadu talu peremehe wanema tütre Anne käes olema, kus weel selle teomehe järeltulew sugu on. Soowida oleks, et see wana aruldane raha ka teaduse meestele näha saaks.

Jutustas Jaan Nielsjohn.

35. Raha katel Waida jões.

J. Kurgan Kurnalt.

Waida mehed käinud Birita jões kalu ja wähtsised püüdmas ja leidnud jõest ühe wanaaegse raha katla.

Ühel selgel päeval läinud leidjad jõest raha katlat wälja kiskuma. Katel olnud suur ja raske, aga kolme mehega, suurte hoowadega ja jõitega saanud nad katla wiimaks kalda äärde. (Katla wäljatõmbajad olnud isa oma kahe pojaga).

Mehed näinud, et hää suur katel. Isa ütelnud rõõmuga: „Sumal tänatud, siit saab mitmele waesele!“ Kohe läinud kõied katti ja katel jõtte tagasi. Mehed otsind weel, aga ei ole enam leidnud. Küll kahetses mees, et oli Sumala nime nimetanud.

Tõnumardi Hindreku suust.

36. Raha katla sang.

J. Kurgan Kurnalt.

Kohe kihelkonnas Pikkawere wallas Traadi talus kündenud sulane härgadega wäljal. Korraga hakanud jahad maa sees ühe asja taha kinni. Olnud üsna file, lage ja ilma kiwideta põld. Härjad tõmmanud ja tõmmanud küll, aga ei ole jaksanud sahku ära tõmata. Wiimaks ütelnud sulane: „Mis kurat siin põllu sees küll peaks olema!“

Saanud selle sõna ütelnud, kohe pääsnud jahad lahti, raha-katel läinud kolinal maa sisse, paljas sang jäänud sahke otja. Küll sulasel kahju, aga mis wõis parata. Katla sang pidada praegust sääl talus alles olema.

Tõnumardi Hindreku suust.

37. Raha katel Kiwilo jões.

J. Kurgan Kurnalt.

Harja-Saani kihelkonnas Kiwilo mõisa all jões olnud raha katel. Mõisa prouale näidatud muiste unes, et

üks mõisa walge lehm pidada kats musta härg-wasikat tooma. Kui nad kolmeaastajeks saawad, siis neid esimest lorda ikkesse panna; nendega pidada siis saama raha katla jõest wälja wedada; aga nõnda, et keegi kurja ei nimeta.

Unenägu läinud tõets. Walge lehm toonud kats musta wasikat. Kui nad kolmeaastajeks saanud, lastnud proua nad esimest lorda ikkesse panna ja mindud nendega siis rahatatelt wälja wedama: Wandud kõied katla sanga külge kinni, üks teomees hirmutanud härgi talle, teine teomees läinud härjade ees. Juba tulnud katel lahinal kalda poole, jääb astunud korraga teine härg selle teomehe jala pääle, kes härgade ees läinud. Wehel olnud suur walu, süda saanud täis, ütelnud härjale: „Mis sa, kurat, mu jala pääle tallad!“

Kohe läinud kõied katki ja katel läinud jõe põhja tagasi. Küll proua süda olnud teomehe pääle täis, et ta kurja ütles, aga mis enam teha; katel ehk praegugi weel jääb.

Tõnumardi Hindreku suust.

38. Raha Kolu järwe ääres.

A. Kiwi Hõbedalt.

Üks mees läinud lord Kolu järweäärst mäge mööda edasi. Korraga näinud ta hulga raha mäe pääl kuiwawat. Punane koer walwanud raha.

Mees hakanud raha korjama. Punane koer urisenud ja kõik raha weerenud nagu wesi järwe; ta punane koer olnud kadunud. Minult need rahad, millede külge mees puutunud, jäänud järele. Mees saanud need omale.

39. Rahahimustaja.

A. Kivi Hõbedalt.

Üks mees himustanud kord kangesti^{gi} raha. Ütelnud alati: „Oleks mul raha, küll ma mõllaks!“

Kord näidatud jelle mehele unes, et mingu väljale. Säält leida ta raha; aga ärgu ta kartku kedagi.

Mees mõtelnud: „Keda ma siis kardan!“ ja läinud väljale. Väljal olnud raha, raha juures tuli ja tule ümber hult sarwikuid. Mees hakanud kartma ja jooksnud koju. Pole enam millalgi raha himustanud.

40. Pää tagurpidi päha.

A. Kivi Hõbedalt.

Ei pää tohtima olwi august läbi rangide Jaaniõfjel raha tulefid waadata. Näitus:

Korra läinud Jaani õfjel üks poisj larka ja waadanud läbi rangide olwi august wälja. Näinud wana-pagana raha tulefid. Läinud alla, et tuld walgustama minna. Miipea aga, kui ta alla saanud, keeratud poisji pää tagurpidi päha: kufal ette, filmad taha. Nii jäänud see poisj eluajaks.

41. Munga kirik ja maaalune tee.

M. Kettaro Raitülalt.

Wanasti olnud Rapla kihelkonnas Raitüla mõisa metsas Munga kirik. Praegu tunnistawad weel tema waremad temast tõtt. Suurest teest arwata $\frac{1}{4}$ wersta metsa sees on selgesti weel kiwimüürid näha, mis jalga kats ja mõnest kohast weel kõrgemad on.

Ennemuiste ehitand mungad jelle kiriku, õfjel teinud, aga päewal jaanud ta paganatest ära lõhutud.

Sääl olla ta nende munkade warandus kiriku kõrwal telbris.

Rord näidatud ühele mehele unes: wõta kang ja mine sinna, kiriku kõrwal on telder, (mille trepp ja sisse läidaw rauduks weel näha olla), säält läheb rauduks sisse, fina tao niikaua kangiga kui üks lahti läheb, siis tuleb must härg sulle wastu. See löö maha ja mine julgesti sisse ja otfi, mis leiad.

Ometigi ei julgenud mees seda öösel teha, sellepärast seisab praegu alles see warandus säält paigal.

Wanasti olnud mõisa talli juures weel rauduks näha, mis nüüd aga juba sambla ja rohuga umbselts on laswanud. Säält olla torra taks meest laterna tulle alla läinud; alt läinud ilus wõlwitud tee. Mehed läinud hulga maad edasi, arwand endid juba kiriku lähedal olewat, sest see ei ole mitte mõisast kaugel, arwata $\frac{3}{4}$ wersta. Säält jäänud õht wäga umbselts ja nii kui paha hais tulnud wastu, nemad katsunud küll weel edasi tungida, wiimaks tulnud neile must siga wastu ja sea rõhkimise pääle kustunud tuli ära. Mehed põõranud selle pääle tagasi. Tagasi tulles põlenud tuled küll hästi.

See tee minna otse heinamaade alt ja Kuusiku mõisa juurest olewast Kasari jõe alt läbi mõisa rohu aida. Säält on praegu weel kirit, niisamasugune kui Rapla kirit, muud kui paar trepi astet on põrand maast madalam. Sinna kiritusse läheb tee wälja. Kirit on omas täielises olemises alles, muud kui ta wanadus teadmata. Praegu tarwitab teda mõisa lärner oma tööriistade pääwarjaks.

42. Karjamõisa warandus.

M. Kettaro Kaitülast.

Kaitüla metsa külas olnud ennewanasti karjamõis. Praegu weel on säält liwihunnitud ja ahjuwa-

red selgesti näha ja üks suurtükk on jääl lähedal: Säääl elanud wanasti wäga rikkad rahwas. Wiimaks surunud nemad ära, aga nende raha peab praegu weel jäääl ümberlaudu puhkama.

Korra kündnud tüdruk wäljal, saht jäänud peetama, tüdruk löönud hobust piitsaga, hobune tõmmanud älisti ja olnud hää praks kuulda. Tüdruk pole sest tähelegi pannud, hakanud sahtu wao otsas puistama. Üks wast kõrw, nagu kruusi kõrw olnud saha otsas. Tüdruk otsind küll seda kohta, leidnud aga ainult ühe hõberaha.

Teises kohas lase kännu juures on jällegi raha-ant, mitu inimest on jäääl tuld näinud põlewat, aga keegi ei julge minna waatama.

Kord näidatud ühele mehele unes, tästud öösel üksi minna tule juurde, kärnane konn olla seda raha hoidmas. Kästud see konn ära wistata ja siis raha otsima hakata; mees aga olnud arg ega julgenud minna. Seda wiisi roostetab raha praegu weel maa sees.

43. Rahad järwe ümber.

A. Kivi Hõbedalt.

Wattu mõisa ja Wiitna kõrtsi mahel on 3 järwe. Kõige testmine neist on kõige suurem ja hüütakse jäääl ümberlaudu Wattu Suureks järweks.

Ennemuiste olnud lord selle Wattu Suurejärwe kaldad rahadega kaetud. Üks mees läinud lord selle järwe juurde ja leidnud järwe kallastel rahasid. Hakanud koge raha oma tasku toppima.

Warsti selle pääle hakanud järwes koer haukuma, (see olnud näkk, rahade waht). Selle pääle libisenud kõik rahad järwe wette.

Mis raha mehe tasku jäänud, selle saanud mees omale. Mis aga järve libisenud, seda pole enam keegi lätte saanud.

Jaani Tominga sunst.

44. Rahakatel järwes.

A. Kivi Hõbedalt.

Ühes Ratwere lähedal olewas järwes olnud enne-
muiste suur jangaga rahakatel. Selge ilmaga wõidud
teda järve põhja näha.

Kord lastnud üks herra ühe palgi rahakatla sanga
alt läbi panna, et seda üles kergitada. Rahakatel pole
liitunudgi. Herra tõotanud :

„Kui rahakatla lätte saan ja säääl sees midagi on,
annan poele leitud warast waestele.“

Kohe kerkinud katel üles. Mõisa mehed wõtnud
rahakatla kaldale. Herra ütelnud :

„Witte kopilatgi ei anna ma siit kellelegi!“

Kohe langenud rahakatel kaldalt wette ja wiinud
palgi otjast tüli ära. Sesi ajast saadik pole keegi enam
seda rahakatelst näinud ega temast ka midagi kuulnud.

45. Hõbedat leid.

A. Kivi Hõbedalt.

Kawastu mõisa (Haljala kih.) wälja pääl hoid-
nud kord üks pois mõisa seatarja. Seatarjase noorem
wend tulnud wennale seltsi ja appi figu hoidma.

Üks pugal emis läinud karjast kaugele tuhnama.
Seatarjase noorem wend jooksnud teda äraajama.
Näinud aga imets, et sea nina ees mulla sees hõbedat
olnud. Pois ajanud taskud hõbedat täis ja hüüdnud
siis wenda :

„Tule siia! siin on hõbedat!“

Silmapiilt wajunud hõbe maa alla. Mis poisi taskudes olnud, see jäänud järele; küll katsunud poisid säält kohalt, kus hõbe olnud, kaewata, aga pole midagi leidnud.

Rahaleidja pois andnud hõbeda ema kätte. Ema wiinud hõbeda mõisaherrale. Mõisaherra wõtnud hõbeda omale ja ütelnud:

„See maa on minu, kus sees hõbe oli, ja nii on see hõbe minu. Siga, kes ta üles leidis, on ju ta minu!“ Andnud poisi emale paljalt 2 rubla.

Pärast lastnud herra teomehi säält kohast kaewata, kust pois raha leidis. Pole nad säält enam midagi leidnud. Üks teomes leidnud ühe hõbetüki ja üelnud teistele:

„Räe, ma leidsin ühe!“

Kohe kukkunud seegi hõbetükk mehe käest maha ja ladunud maa sisse.

46. Ruga wanapagana rahatule walgustusjeks.

A. Kiwi hõbedalt

Tõrremäe kõrtsi *) ligidal olnud ühel Jaanipäewa õffel ühe künka otsas wanapagana rahatuli. Üks mees juhtunud seda nägema. Läänud tule juure ja wisanud nua tulde rahawalgustusjeks. Kohe ilmunud hull raha maa pääle. Mees ladunud wankri wahel rahast täis. Halanud siis koju minema.

Teel ilmunud korraga hobuse ette warss; see seisnud põigiti tee pääl ega ole tahtnud meest edasi lasta sõita. Warss ütelnud mehele mitu korda:

„Pane raha maha!“

Aga ei mees ole kuulanud; täib nüüd raha maha panna! Mees läinud edasi.

*) See kõrts on umbes 2 wersta Rakwerest mere pool.

Viimaks tulnud warss ennäh! mehe kallale ja tapnud tema säälsamas selle oma noaga, mis mees walgustufeks tulde oli wisanud, ära. Raha kadunud siis iseenejest wantrilt ära.

47. Raha rehealuse nurga all.

A. Kiwi Hõbedalt.

Kord näinud üks mees Kundas unes, et tema rehealuse nurga all hult raha olla. Kästnud teda seda wälja kaewama minna.

Mees mõtelnud, et unenäod petawad ega ole läinud kaewama; heitnud jälle magama. Teist korda näidatud mehele sedasama unes. Mees pole siiski läinud.

Alles siis, kui talle kolmat korda sedasama unes näidatud, wõtnud ta naabri ja läinud rehealuse nurga alt kaewama. Nad pole säält midagi leidnud. Naabri süda saanud täis. Ta ütelnud:

„Mis sa petad jedawiisi? Siin pole ju raha ega midagi!“ Naaber läinud ära.

Mees katsunud oma õnne üksi. Kaapanud korra käega mulda rehealuse nurga alt, koke tulnud hult kuld- ja hõberahasid nähtawale. Mees mõistnud nüüd asjast juu kinni pidada, sellepärast jäänud see raha talle. Oleks ta aga seda wälja rääkinud, siis oleks raha wististi iseenejest ära kadunud.

48. Toolse kast.

A. Kiwi Hõbedalt.

Mehele, kes Toolse ligidal elanud, antud wõtmed unes lätte ja öeldud:

„Mine päästa, oma pruut Toolsel ära! Ära karda kedagi, kes selle kasti ümber on, kus sees su pruut on. Katsu mis sugune wõti kasti lukule hakkab ja siis tee üks lahti. Küll siis näed, mis säält leiad! Leiad pruudi, leiad raha!“

Mees läinud õnne katsuma. Väinud Toolse waremete juure. Leidnud küll lasti, aga last olnud koledate elukatega piiratud. Mees kartnud ja läinud loju tagasi.

Teisel öösel näidatud mehele sedasama unes. Mees läinud jälle õnne katsuma, saanud aga elajatest tagasi kohutatud.

Kolmandal öösel näidatud mehele sedasama unes. Mees läinud jällegi. Näinud olnud suur hull koledaid metsalisi lasti ümber. Mees öelnud kohtudes :

„Tõhoo kurat, elukaid, mis siin on! Ei ma julge lasti juurde minna.“

Kohe wajunud last pragisedes maa alla. Üks hää! hüüdnud veel maa alt :

„Wiiesaja aasta pärast tuleb see last jälle maa pääle ja inimesed wõiwad siis jälle oma õnne katsuda.“

Mees läinud loju. Wõtmed, mis talle unes antud, kadunud iseenesest ära.

49. Rahafatel.

J. W a h e K a s j a a r e s t .

Wanal ajal oli üks mees oma kahe härjaga mõisas orjamas. Ühel öösel, kui mees maganud, öeldud talle unes : „Kui Jaanipäewa laupäewa õhtu kätte jõuab, siis wõta kätte, pane härjad wantri ette ja lõik oma tööriistad wantri pääle. Iseäranis kanna hoolet, et sinul labidas ligi oleks. Siis mine siit üks werst maad eemale, sinna, kus kahe mõisa piirid wastastiku läiwad. Sää! on üks koht, kus 5 aia pääd kokku läiwad ; seda kohta nimetatakse 5-e aia pääks. Kui öösel kell 12 kätte jõuab, siis wõta ennast ihu alasti ja hakka sinna wiie aia pää alla labidaga kaewama. Küll tulewad sulle palju hirmutajaid, aga tee, kui ei paneks ja neid tähelegi ; ka kartust ei tohi sul kõige wähematgi olla. Mõni tahab sind hääga ära ajada, mõni kurjaga ;

lül kuuled ja näed ja lõik, aga ära kardada. Pead jääl nii kaua kaevama, kuni hommitu päikese tõusu ajal üks sangaga wäskne rahakatel wastu tuleb. Kisu see maa seest wälja ja wõta kõigega, mis jääl sees on omaks.

Nüüd ärganud mees unest ülesse ja ei teadnud, mis see pidi lõik tähendama. Ometi ei rääkinud ta sellest kellegile.

Jõudnud Jaanipäewa laupäewa õhtu kätte, tegi mees, nagu hää õpetanud. Läks eelnimetatud kohta ja ootas, kuni tella 12 aeg kätte jõudis. Wõttis ennast siis ihualasti ja hakkas jääl kaevama.

Nüüd hakkaswad mehel hirmutajad läima. Efiti tuliwad mööda aida palju inimesi walgis riidis, lõik nagu kirikulised. Tuliwad mehe juurest läbi ja hakkaswad meest ära ajama. Mees ei pannud tähelegi, waid kaewanud edasi. Kirikulised läksiwad ära ja siis tuli palju weriseid huntisid, koeri ja huctasid. Need lõik tikkusiwad mehele kallale, aga mees ometi ei pannud tähelegi, waid tegi oma tööd rahuga edasi.

Siis läksiwad hundid härgade juurde. Härjad mõirgasiwad koledaste. Jäiwad wiimaks waitseks. Mees mõtles, et nüüd ära murtud on.

Hirmutused käiswad ilka edasi, kuni kõige wiimaks ilma päädeta, werised ihualasti inimesed teda hirmutama tuliwad. Kadusiwad needgi ära.

Nüüd kaewas mees kuni hommituni edasi. Siis tuli nimetatud rahakatel wastu. Mees tõmmanud sanga pidi maa seest wälja. Leidnud siis palju kuld ja hõbe raha. Härjad olnud weel ilka jääl, kuhu ta nad pani ja sõõnud rahulisti rohtu. Pannud rahakatla wankrile ja wiinud koju. Selle rahaga ostis ta ennast mõisa herra alt priiks ja elas õnnelikult.

50. Rahakatel lees.

J. Abreldal Kuusjalust.

Rahala kallas Olawa peres istunud torra kümneaastane poiss leelõukal. Korraga näinud poiss, et üks katla moodi riist tõusnud tuha seest ülesse ja hülganud, raha täis. Poiss hakanud sangast linni ja mõtelnud ise: „Lähen kambrisse, näitan isale!“

Katel olnud aga nii raske, et poiss pole jaksanud teda leest välja tõsta. Hakanud isa appi hüüdma: „Isa, tule, aita rahapotti leest välja tõsta!“ Kohe hakanud katel sedasama wiisi tagasi wajuma, nagu ta esiti ülesse kerkinud. Poisi isa tulnud küll ruttu sinna, näinud ka seda wajumist, aga pole enam midagi wõinud parata. Wana mees kaewanud lee kohta sügawa augu, seni kui wesi wasta tulnud. Wiimaks langenud ahigi auku. Suure waewaga pääsnud mees ise hingega august välja. Rahakatel aga olnud ja jäänud kadunuks.

51. Rõngu lossi warandus.

H. Bell Riiaist.

Keegi kuulnud, et Rõngu lossi all keldris suur warandus seissta. Müüri alt läheb wana wõlwitud tee mäe sisse; seda mööda mõtelnud mees keldrisse minna. Ta wõtnud laternaga tule kaasa, läinud kuni raud-uksele, mille ta suure waewaga lahti murdnud. Tahtnud kohe sisse astuda, aga näinud ehmatades, et kulla tündri otsas oinas istunud. Tündri kõrwal kuldtooli pääl istuud preili ja kadunud sukka.

Riipea kui mees uksest sisse tahtnud astuda, käinud kange kõmin, preili kiljatanud ja kadunud. Mees ehmatanud nii ära, et suure hädaga välja saanud. Pärast ei ole keegi enam julgenud sinna kulda minna otsima.

Maaalune tee, mis säält kuni Rõngu kirikuni minewat, on prügi ja pahna täis aetud. Mõne aasta- kümne eest olla säält teidrist palju sõjariistu leitud. 1896 aastal on pikne suure tüki mäe küljest ära löönud, kus suured kiwid ja müür nähtawale tuliwad. Lõssimägi on osalt männa ja lehepuudega kaetud, warem waatab üle nende latwade mäelt alla orgu.

52. Raha toop.

S. Sell Riiaist.

Korra juhatatud ühele Rõngu walla mehele öösel, et mine praegu kirku nurga juurde, säält on toop hõberubladega, seda wõid enesele wõtta.

Mees ei julgenud öösel minna, läinud hommitul, näinud juhatatud koha pääl toobi aseme, jelles olnud üks wana wass raha. Mees wõtnud raha ühes, kahtsenud wäga, et ei ole öösel läinud.

53. Rahaank ja naised.

S. Sell Riiaist.

Paistus pesnud korra kats naist jõe ääres pesu. Jõe ääres mäeküljel olnud seakari. Üks siga tõuganud nukiga wana kännu juurest mulda üles. Korraga hakanud puu kännu juurest suuri hõberahasid mäge mööda alla weerema. Naised näinud: koha hakanud nad suure rutuga rahasid põlle sisse korjama. Rahasid hakanud wähem tulema, mis pääle naesed tülisje läinud.

Teine ütelnud: „Kuidas ja tohid minu maa päält rahasid wõtta, need on minu!“

Kui naene need sõnad ütelnud, olnud raha kõlin ja kõik kadunud korraga maa sisse ära.

54. Raha otsijad.

H. Tell Riiaist.

Korra tulnud kolm meest Tallinna lähedale kõrtsi. Nad ostnud rahwale õlut ja wiina, hakanud ise tvblisti juttu ajama. Nad küsinud: kas keegi ei teada siin üht suurt mäge ja selle pääl tamme. Keegi ei teadnud ütelda. Wiimaks astunud üks wanamees wälja ja ütelnud, et tema seda teada. Tamme ei olewat küll enam alal, ka tamme känd olewat nüüd kadunud. Kui ta weel karjas käinud, siis söönud ta selle kännu pääl iga hommiku pruukosti, nüüd ei ole kännu aset sugugi enam tunda; tema teada küll selle koha ära. Wõõrad kutsunud wanamehe enesega ühes.

Mäele jõudes seisnud wanamees kest mäge ja ütelnud: „Siin on see koht, kus tamm seisis.“

Wõõrad wõtnud keti ja mõõtnud kolm sammu säält lõune poole. Hakanud siis kaewama. Natukesel kaewamise järele lõmisenud midagi, mis pääle mehed raudlasti maa seest wälja tõstnud. Murdnud lasti lahti, last olnud tuld rahasid täis; üks wõõras wõtnud peotäie raha lastist, annud wanamehele ja ise ütelnud: „Ära enne sellest kellegile räägi kui homme lõunaajal.“

Wanamees tänanud raha eest ja lubanud sõna pidada. Wõõrad läinud ära. Teine päew rääkinud wanamees seda rahwale. Mindud siis otsima, aga ei leitud wõõraste jälgegi; nad oliwad wist laewaga ära sõitnud.

55. Rannu linnamäe warandus.

H. Tell Riiaist.

Räägitakse, et Rannu linnamäe sees suur warandus maha olla maetud. Mitmedgi tahta seda warandust wälja kaewata, aga keegi ei tea õiget kohta. Päälegi hoidwad kulla tündrit wanapagan ise.

Korra läinud keskööjel üks mees säält mööda. Näinud: mäe küljel põlenud sinine tuli, tule taga olnud

teidri suu, selle ees seisnud must mees ja hoidnud kolmeharalist raudharli läes, mehe kõrval olnud suur kulla tünder. Mõõdaminejal mehel olnud püss kaafas, pannud hõbekuuli sisse ja lastnud. Tuli kustunud ära, must mees jooksnud mäest alla järve; kadunud suure wee kohinaga, ainult sinine suits keerelnud wee pääl. Kulla tünder olnud kadunud, ka teidrist ei olnud märkigi järele jäänud.

Teisel päeval läinud mees vaatama; näinud: kust must mees järve jooksnud, olnud hobuse jala asemel näha, tule asemel olnud paar wana raha maas.

Pärast ei ole keegi sääl enam midagi näinud.

56. Raha Rõngu lossi waretetes.

S. Sell Riiaft.

Korra tulnud talumehed pühapäewa õhtul mõisa teole, et siis hommitu wara töösse hakata. Üks teo-mees läinud wanadest lossi waretetest mööda. Näeb: Müüri kõrval suur wast katal, kuld ja hõberahastid täis. Mees ehmatanud hulka raha nähes ära, hakanud lohe jooksuma, et teistele teatust anda.

Ruttu tulnud teised ka sinna, waadanud; ei raha kustil. Kraapinud küll prügi ja pahna säält, kus rahakatel seisnud, aga näha ei ole enam midagi olnud.

57. Riwiwarre linn.

S. Sell Riiaft.

Mares (Rõngu kihell.) on wana linnamägi, kus wanast linn olnud. Mäe juures on talu, nimega Riwiwarre, sellest on ka mägi oma nime saanud „Riwiwarre linnamägi.“ Korra olnud üks mees Jaaniööl linnamäe lähedal õitjel. Ta löndinud sääl mäe all wõsastikus, tahtnud wiimaks üles mäe otta minna. Waewalt saanud mees jala mäe küljele, kui hääl hüüd-

nud: „Gest ära, kiwi lähleb!“ Mees astunud tagasi ja suur kiwi weerenud mäest alla, jäänud soo äärde seisma. Mees waadanud üles: mäe pääl suur linn, kõrged müürid ümber, wana moodi riietega tundmata rahwas wallide pääl. Mees waadanud tüki aega, keeranud enast ümber ja waadanud selja taha sdo poole, kas hobused weel ilusti on, keeranud siis linnamäe poole. Sinna ei enam, mägi nagu ennegi, ainult suur kiwi mäe all, mis alla oli weerenud; seda kiwi wõib praegu fääl näha.

58. Otepää linnamäe raha keldris.

H. Sell Riiaft.

Korra läinud üks noormees Otepää linnamäele löndima. Olnud ilus suwe õhtu. Mäe pääl tulnud üks wanamees nooremehe juure ja kutsunud noortmest mäe salakeldrisse. Noormees ei tahtnud esmalt minna, wiimaks läinud ta. Wanamees läinud ühest uksest ees sisse, siis treppi mööda alla poole, teel olnud mitu raud-ust ees, neid kõiki teinud wanamees lahti.

Edasi minnes läinud keller ikka walgemaks. Wiimaks läinud nad ühte kõrwalisesse keldrisse. Säälnud suurend tündrid kulda täis. Wanamees wõtnud peoga raha ja annud nooremehele, see pistnud rahad taskusse.

Säälnud nad ühte suurde saali. Saal olnud rahwas täis, istunud laua ümber, söödud ja joodud, mängitud ja tantfitud. Noormees tahtnud jälle wälja, ta ütelnud seda wanamehele. Wanamees wiinud tema jälle tuntud teed wälja. Noormees waadanud imestates ümber. Kui ta mäe sisse oli läinud, oli õhtu olnud, kuu ta keldris ei olnud, aga nüüd olla juba lõunaaeg olnud. Noormees waatab: mäe pääle puud tulnud; teerada, kust ta mäe otsa saanud kadunud. Lähleb mäest alla, ei leia enam oma küla, ei tunne

ühtegi inimest. Läänud ja otsinud wiimaks külawanema üles, nimetanud oma nime ja küsinud, kus kohal ta nüüd olla. Külawanem nimetanud küla nime ja ütelnud, et saja aasta eest siin üks sellenimeline inimene elanud; ühel õhtul läinud ta linnamäele kõndima ja sinna ta ka kadunud. Nüüd wõtnud ta taskust rahad wälja, mis wanake talle andnud; need olnud puu lehtedeks muutnud. Noormees wisanud lehed maha.

Nüüd saanud ta aru, et ta saja aasta eest sinna olla läinud. Üks puuleht oli weel poisi taskusse jäänud. See oli rahaks muutunud.

Nüüd läts noormees linnamäele, kuhu ta puu lehed maha oli wisanud; neid ei olnud enam sääl. Korraga kukkunud noormees maha ja olnud nagu tolm, ainult luud, kondid jäänud järele.

Jutustanud Peeter Wirks Akrest.

59. Riia Doomkiriku warandus.

H. Bell Riiast.

Korra tulnud wõõrad mehed Riia Doom-kirikusse raha lugema, sest et nende warandus wanast ajast sääl seissta. Kiriku teener palunud, et nad teda ka ühes wõtaksiwad rahakeldrisse. Wõõrad wõtnud, enne mähkinud aga kiriku teenri filmad rätikuga kinni, wedanud siis mitu korda hoovi pääl ringi ja wiimaks treppidest üles, alla. Tüki aja eest läinud suur raud-üks lahti ja mehed saanud ühte awarasse ruumi. Siin tehtud teenri filmad lahti, pandud küünlaõ põlema ja mehed istunud suure laua taha ja hakanud raamatuid sorima. Kõik keller ümberingi olnud salwefid täis, neis igas ühes olnud kuld, hõbe ja wastraha. Wiimaks, kui mehed tööga nalmis olnud, mähkinud nad jälle teenri filmad kinni ja tulnud wälja. Käägitakse, et Doom-kirikust maaalune tee Wäina jõe alt läbi minewat.

Doomkirikus seista Jesuiitide warandus, mida nad seatud aja järele lugemas käia.

60. Raha majaaluse sees.

S. Tell Riiaft.

Rannus lõhutud üks wana maja ära. Maja ase jäänud põlluks. Läänud jälle mitu aastat mööda.

Korra lündnud mees põllu pääl wana maja aseme lähedal. Tulnud lõue ilm. Pitne lõõnud wana maja asemele maa sisse. Pärast läinud mees sinna waatama : näinud maa hõberahasid täis, raudkast lõhutult sääl. Mees korjanud rahad ära ja saanud rikkaks meheks.

61. Rõngu raha tuli.

S. Tell Riiaft.

Korra läinud üks Rõngu mõisa mees läbi Siuge mäe metsa koju poole. Mäe küljel wõsastitus näinud ta sinise tulekese põlewat ; mees astunud ligi. Tule sees olnud wast toop raha täis, sääl juures istunud üks hallihabemega wanamees. Mööda mineja mees ehmatanud ära, hallihabemega mehel olnud hobuse kabja moodi jalad. Mees hüüdnud Jumala nime ja lõõnud risti ette. Seepääle läinud kange pragin ; tuli kustunud ja hall mees olnud kadunud. Raha toop jäänud sinna maha. Mees wõtnud raha üles ja läinud koju. Üle järwe silla minnes tulnud järwest wäike hall wanamees wälja, seisnud kest silda ja ütelnud : „Anna see raha siia, mis sa metsast said, muidu ei saa sa enam koju.“

Mees olnud hädas. Annud wiimaks raha wõõrale wanamehele. Sel filmapilgul kadunud hall wanamees järwe, sinine suits olnud weel järwe pääl. Mees läinud koju, kahetsenud väga, et raha ära oli andnud. Näinud pärast weel mitu korda öösel silla pääl ja metsas, aga ei ole rahast märkigi näinud.

62. Kirikumägi.

H. Gross Uue-Karistest.

Uue-Kariste mõisa piirides mõisast lõuna hommitu pool on üks kink, mida rahvas kirikumäeks nimetab. Umbes kestkohast risti üle selle kingu käis mõne aasta eest tee endise Kaljapulga talule ning jäält edasi, mis aga nüüd ära kaotatud on. Teest õhtupoolne kirikumäe jagu on mõisa nurme sees ning seisab niisama kui ta wanal ajal rahwa mälestusest saadil on olnud. Ainult mäe ümbert on natukene põlluks tehtud.

Mõne aasta eest weel oli jääl mäeselja pääl murul ning ka maapinnal rohkesti furnuluid näha, wõib olla, eht on ka praegugi weel. Põhjapoolse mäekülje pääl oli hauaküngas, mida purlaki-hauaks nimetati. See purlak olla Tõibresoo päält juuretee päält leitud furnuüit ning sinna maetud. Hommitupoolse mäe-jao sees on ümberkaudse rahwa kartohwli koopad eht sinise lõnewiisi järele kartohwli augud, sest saadil kui rahwas mäletab.

Kirno pool mäe weeres, kus praegu wäike lepa ning paju wõsate, olla wanal ajal kirik olnud, ning mäe-jagu, kus furnuluud näha, olla matusepaigaks olnud. Ka kartohwlikoopasid kaewades olla mõned inimeselund leitud. Wanal waenuajal olnud lord wägewat waenlast karta, siis olla rahwas kiritu kella endise Kaljapulga talu heinamaa pääle ühe suure kiwi juurde, kiritust umbes kaks wakamaad lõunapool, lätte lastnud ning läte kinni ajanud. Seda lätet nimetatud kiritu lätteks. Mõniaeg pääle selle olla aga kirik ise maa alla wajunud. Ümberkaudne rahwas ning teed mööda mäest ülekäijad olewad alati, enamasti neljapäewasel ning laupäewasel kestöö ajal, kiwi juures tulustest näinud põlewat, kus wana-pagan raha kuiwatanud. Mitmed olewat tahtnud tulustese juurde minna raha otsima, aga niipea kui nad ligemale

saanud, olla tulute lohe ära lüstunud. Mäe sees, talle juures lirit olnud, olla Jaanipäewa öösel tella löömist kuulda.

63. Raks waati raha.

D. Korfand Rāpinast.

Rāpina kiheltonnas Wõhandu jõe ääres Wõu külas seisab telt küla mägi, nimega „Mälehtumägi.“ Sellest mäest räägib wanarahwas nõnda :

Seitsmeteistkümnne aastasajal elas selle mäe pääl tats wenda pääle Kootsi sõja juures waeusjes. Nemad hariswad oma maa lapilest härgadega, sest et nemad hobust ei jõudnud saada, ja otsiswad endale leiwapalutest teenistuse läbi. Nii juhtus siis, et teine wend Wana Koiola mõisas teenistust sai. Üks lord läinud tema mõisa juures olewasse järwe suplema ja näinud siis järwe põhjas üht waati olewat, ahelatega posti küljes kinni. Tema ei lausunud sest tallelegi sõnagi, waid läts mõisa ja ütles ennast haige olewat; palus ennast mõisa teenistusest lahti ja läts ära koju wenna juurde.

Kodu seletas tema wennale, mis tema oli näinud. Bidasiwad nõuu, kudäs seda waati, mis wist arwata raha täis pidi olema, ära saats tuua. Balunud siis ta sugulasi abits ja läinud öösel ning toonud waadi ära ja leidnudgi waadi sees raha. Rütüd pidanud nad nõuu, mis selle rahaga teha. Ei leidnud ta paremat nõuu kui raha waadiga maa sisse panna. Aga waata imet, kui nemad maa sisse auku laewanud, leidnud nad maa seest teise waadi täie raha.

Selle rahaga hakanud nad siis elama: Ehitanud omale toredad hooned. Teine ehitand ta wiinalöögi ja hakanud uhlesti elama. Temal olnud siis 12 sulast ja 12 tüdrukut. Kui tema suwiste esimesel pühäl liritus läis, sõitis ta saaniga neli hobust ees, ja need 12 sulast oliwad ratsa hobuste seljas, ees ja taga. Kõigil

walged linased kuued seljas. Aga teine wend käis kirikus, wanad wiisud jalas ja uued wöö wahel; et kui wanad wiisud ära lagunewad, siis paneb uued jalga; tegi ennast nii waejeks, et ostis endale pühiks 1½ kopiku eest leiba naabrite läest, kuna temal enesel raha ja wilja küllalt oli.

Aga mis sai tema warast? Suwiste esimesel pühäl läts tema maja põlema ja tema ise tahtis oma waraga ka ühes põleda, sest temal oli raha tare nurga alla pandud; ja tema es täi oma rahast lahkuda, seni kui rahwas juurde tuli ja teda pool põlenult raha juurest ära tõmbasiwad.

Teise wenna läsi ei käinud ka mitte otjani hästi. Mõni lord, kui mõni tema naabritest nurises, et tema käes kõik ümberkaudne maa olla, kostis tema: „Bojule, ära tule minuga tülli, minu jalg on tõwasti maa külles kinni: ma panen sind wett ja leiba sööma.“

Kord pidas tema suurt wilja koristamise talgusid ja läts ise ratsahobuse seljas talgurahwast wantama. Siis ütles mõni talguliste seast temale purjus pääga: „Meie küll ei usu, et sina ka waejeks wõid jääda.“

Siis mõtles tema tütt aega ja ütles siis: „Enne higistab Jumalal kolm lord pää, kui mina waejeks peats jääma!“

Kui tema nõnda rääkis, oli ju kodu pool suur pilw ülesse tulemas, ning kuuldi ju kaugel pitse mürinat. Mees hakkas koju poole sõitma, et enne wihma koju saada. Kui tema enam poolt werstagi kodust kaugel ei olnud, oli üks prakshatus. Tema ise kukkus hobuse seljast maha ja tema maja läts põlema, ja et talgurahwas, ega ka muid rahwast lähedal ei olnud, põlesiwad tema hõoned kõik ära, ja ei jäänud muud järele kui see wili, mis põllu pääl olnud, ja mees oligi ühe korraga waene.

Pääle selle tuliwad Pihtwa tubermangust üle jõe setufesed rahwast riisuma. Meid kutsuti „sissideks“.

Pääle Rootsi sõja oli rahwast weidi ja teegi ei julgenud nende wastu panna. Kes hääga ei tahtnud anda, seda tapsiwad nad ära, ja ähwardasiwad ka rahwast selle läbi, et neid ära nõiduda. Ebauusklik rahwas kartis neid wäga, ja andis neile kõi, mis neil oli.

Need setud riisusiwad ka sedagi ära, mis temal tulekahjust oli ülejäänud. Räägitakse, et hilja aja eest Rärekülas weel tema saarepuust söögilaud ja muud kraami setuleste käes olnud. Siis oli tema ühe korraga niijama waene kui tema enne raha leidmist oli olnud.

64. Rõtskme koobas.

D. Kosand Rāpinaast.

Rāpina kihelkonnas Wõhandu jõe ääres seisab kalju sees üks koobas. Rahwas nimetawad teda Rõtskme koopaks. Seda koobast olla wanal ajal rahwas taewannud, sõja kartuse pärast ja olla sinna oma waranduse wiinud ja sääl elanud. Müüd on tema suure weel ajal wett täis, aga kest suwe ajal on ta kuiv. Rahwas räägib sellest koopast nõnda: Kui pääle sõja rahuaeg jälle on hakanud, siis tulnud ka rahwas oma peiduurkast wälja. Uga sinna tühja koopa asunud wanapagan elama ja tema naene olla sääl kangast kudunud. Üks kord on tarjalapsed selle mäe päält kiwa jõkke pildunud, sääl tulnud wanapagana naene wälja, wõtnud ühe nendest kinni, kes üks waenelaps olnud, peksnud teda ja ütelnud: Kui sa olets rikaste wanemate laps, siis ma tapaks sind ära; teie raiwed pillute kiwa minu kanga wähele. On lapse nii ära peksnud, et laps neli nädalat ennast teise külje pääle ei ole wõinud käända. Räägitakse ka, et praegugi weel raudsed kanga kudumiseljed (peeled) selle koopa sees olla.

65. Kelle waew, selle weri.

J. Kangur Pärnust.

Pärnu ligidal Riidu mõisa pargis olewat raha-
auf. Raks wana mända laswawad pääl. Raha wõida
ainult siis tätte saada, kui järgmisi nõudmisi täideta-
wat: Wingu keegi punase habemega ja juulstega mees
neljapäewa õösel, just punkt kell 12 sinna ja wõtku
kolm pudeli tait wett kaasa; jääb põleda sinine tuli
raha-angu pääl. Esialt walatagu esimesest pudelist
wesi tulde ja üteltu: Kelle waew, selle weri! Siis
walatagu teine pudeli tait tulle ja üteldagu: Kelle
waew, selle õnn! Kui siis kolmat pudeli tait walata-
wat, siis pidawat üttema: Kuradi päralt olgu hing!
siis alles saada raha maa pääle tulema.

Keegi Tammiste mees oli õnne katsuma läinud.
Raks pudeli tait oli juba ära walanud, aga kui kolmat
pidanud walama, tulnud talle hirm pääle ja ei julgenud
enam wiimast sõna: Kuradi päralt olgu hing! wälja
ütelda, sellepärast jäänudgi ta rahast ilma. Suure hir-
muga jooksnud ta pargist wälja ja koju. Witu päewa
wärisenud ihu selle järele.

66. Raha-auf surnuaias.

J. Kangur Pärnust.

Wana-Pärnu surnuaias taga olewat ühe suure kiwi
all rahakatel, sõja ajal wanasti maha waetud. Üks
walge sikk walwata seda raha. Kui kolm neljapäewa
kestööd seda sikku hõbe-kuuliga lasta saadawat ja sikk
ära jookswat, siis kerkawat ta rahakatel maa pääle, aga
Sumala niine ei tohtiwat selle juures nimetada.

Üks mees wõtnud südame rindu, lastnud enesele
hõbekuulid teha ja läinud siis neljapäewa õösel sikk
lastma. Esimesel neljapäewa õhtul läinud mees surnu-
aias taha. Näeb: walge siku kaju paistnud kiwi otjas.

Mees lastnud oma paugu ära ja läinud ise minema; fitt pole aga ennast liigutanudgi. Teisel öösel lastnud mees jälle, siis pöörnud fitt enese ümber. Kolmandal neljapäeval, nii pea kui mees lastnud, olnud fitt üleni werine, sest kõik kolm kuuli olivad teda trehwanud, siis kadunud ta äkki ära.

Rahakatel lertinud kiwi äärest ülesse, mees olnud rõõmus ja hüüdnud sinna jooksles: „Sa Jumal, mis raha mul nüüd on!“

Nii pea, kui ta sõnad juust välja ütelda saanud, wajunud raha kõlinal maa sisse tagasi. Mees jäänud kõigest ilma.

67. Rootsi ja Kanimägi.

S. Vell Riias.

Aakres (Kõngu läh.) Pitasilla lähedal seisawad metsas kaks juurt mäge, üksteisest umbes $\frac{1}{2}$ wersta laugel. Teine on Rootsi, teine; Kanimägi. Pääle nimetatud Kanimäe on Aakres veel mõni madalamad mäge Kanimäe nimelised. Sääll olla wanasti rootslased ja sakslased sõdinud. Üle mägede läheb suur maantee Pitasillale. Sääll olla teine teisel pool teed kaks juurt rahakatalt maha maetud. Mõlemad katlad olla raudahelaga ühendatud; ahel minewat tee alt läbi teise katla juurest teisi. Jutustanud P. Birks Aakrest.

! 68. Bõrguhana perw.

S. Vell Riias.

Aakre wallas Bahwa talu maa pääl on üks äkiline mäe rinnal eht kallas. Rahwas kutsub seda Bõrguhana perwets; sinna olla paar katla täit raha maha maetud. Wanasti nähtud sagedasti Bõrguhana perwelts ja wanapaganad tule juures. Rahwas hakanud seda kohta kartma, ei ole öösel keegi säällt mööda julge

nud minna, et wanapagan säälm^olnud. Sest hakanud rahwas seda kohta Börguhaua perwets kutsuma, see nimi on tal la praegugi.

Jutustanud Kai Wirks Akres Kärnal.

69. Kullamaa kuld.

Muiste tulnud üks Rootsi kuningas sõjakäigult meie maale. Toonud palju sõja saaki kaasa. Üteldakse, et olnud 30 koormat kulda. Tahtnud kulla koormatega Rootsimaaale tagasi minna.

Ennäe, meie maal tulnud waenlased ta kallale ja lõõnud ta wäe. Kuningas pidanud põgenema. Ei jõudnud aga koormaga nii ruttu põgeneda kui tarwis.

Kuningas wõtnud nõuaks kulda maha matta. Kulla koormad olnud parajalt praeguse Kullamaa kiriku ligidal.

Sinna lastnud kuningas ühte künkasse kulla koormad maha matta. Sinna kulla koormad jäänudgi. Kuningas ei saanud neid enam kätte. Surnud ennem ära, kui neid pärima wõinud kulla.

Maha maetud kulla koormate pärast hakatud seda maad kullamaaks hüüdma.

Witmel puhul on katjutud kulda wälja kaewata, aga asjata. Korra läinud üks noormees jälle künkasse kaewama. Kaewanud öö otsa. Wiimaks tulnud rauduks wasta. Noormees rõõmistanud. Arwanud; nüüd saab kulda. Awanud ukse. Ukse taga istunud noor neitsi kuldtooli pääl. Neitsist kaugemal suured kulla hunkid. Kulla ees seisnud aga suur must koer.

Noormees lõõnud kartma. Neitsi ütelnud noorele mehele: „Enne see koer kedagi enese ligi ei lase, kui ta pole 7 wenna werd saanud!“

Noormees pöörarud ümber. Wõtelnud ise: wõimata on ju 7 wenna werd saada. Kääkinud lugu

teistele. Teised lohe õpetama: „Wõta 7 tulle. Tapa neid. Siis 7 wenna weri käes!”

Noormees teinud nii. Seni tulunud aga kolm päewa ära. Läänud kolm päewa pärast 7 tullega kulla kambriše. Ei kammert enam kufagilgi. Kõik niijama finni nagu enne. Küll kaewanud weel kaua, aga ei leidnud enam kulda.

70. Rahakast jões.

Sõja ajal pandud Kiwi-Wigala lossi kuld ja hõbe suurde kasti ja lastud kastiga jõe põhja. Põhja lastjad saanud sõjas jurma. Kast jäänud jõlle ja seista praegu alles kiriku pool küljes jões.

Korra läinud pühapäewal mees naesega mööda jõe äärt kiriku poole. Utisti naene hüüdma: „Waat, mis see on!” Mees waatab. Laitine raha kast wee pääl. Kast täis kulda ja hõbedat. Üsna kalda ligidal.

Mees lohe kasti kallale. Rahmanud kápaga kulda. Ise hüüdma! „Küüd saab santidele ja santidele!”

Naene aga rusikaga mehele kullasse: „Mis ja loised! Witte kopikatgi santidele. Väheb meile enestele tarwis! Wõime saatsats saada.”

Naese wopsu pääle kufunud raha mehe peost jõlle. Mees pööranud ümber, waadanud naese poole. Naene tõmmanud meest kätt pidi kastist eemale. Tahtnud ise kasti kallale minna.

Kui aga naene mehe asemele astunud, oli kast nagu tina tuhka kadunud. Küll otfinud mees ja naene põhjast hoolega kasti, aga ei kasti kufagilgi. Kast olla rahaga ometi praegu weel jõe põhjas. Saanipäewal selge ilmaga wõida mõni kord kasti jõe põhjas näha. Kätte pole teda keegi saanud.

71. Tammiste mehe raha saak.

J. Kangur Saardeft.

Tammiste mehele üteldud öösel unes: „Pärnu jõe ääres suure puu all on raha laetas! Too see testköösel ära. Siis saad raha enesele! Aga ära waata tagasi!“

Mees läinud. Leidnud raha-lasti. Kui lasti saanud, tulnud suur siga ja jooksnud mehe järele. Kodu ligidal kadunud siga jälle ära.

Pärast näidatud mehele jälle unes, et Tammiste heinamaal kadaka pöösa all on raha latel. Mingu mees ära tooma. Mees ei julgenud minna.

Seitsme aasta pärast näidatud mehele sedasama unes. Nüüd läinud mees. Saanud kadaka pöösa alt katla täie raha. Kui katla kätte saanud ja katlaga oma teed läinud, kuulnud, lass jäänud taha näuguma. Õnnelikult jõudnud mees koju. Saanud nüüd dieti rikkaks meheks.

72. Raha-aul Hallipäidsu rehe juures.

A. Reimann Hanilast.

Uue-Birtsu mõisa Hallipäidsu rehe ligidal on wäitene kungas. Selle künka all olla raha-aul, mis ennemalt alati põlenud, kuna nüüd seda arwemalt näha wõida.

Kord wõtnud wana Jaagu taat labida õlale ja lõmpinud neljapäewa õhtul raha augule, lootes, et see määratu raha kogu tema omaks saab. Juba eemalt olnud raha augu põlemine näha. Taati olnud julge mees. Väinud tule juurde ja hakanud põlewaid süsi labidaga laiali pilduma. Oh õnnetust! Ei saa! Niipea kui ta tuld hakanud labidaga laiali wiskama, jooksnud wäite punane koer suure raginaga ta ligi.

Taati katsunud mitu korda, ikka seesama lori koeral, et ei lase. Wanake jätnud tule pildumise järele ja seadinud jälle sammud tuldu teed tagasi minema.

Pääle tema olla teised ka oma õnne katsumas läinud, aga ikka seesama lugu. Mis ühel, see teisel, ja raha-auf ootab praegu alles üleswõtjad.

73. Raha-auf Üleangu mäel.

A. Reimann Hanilast.

Üleangu mäel põlenud raha auf iga neljapäewa öösel. Mõned olla läinud ka lätte saamas, aga ikka wajunud raha maa põhja. Kiwi, kelle ääre all raha auf olla, on trepi astmete moodi.

Kord läinud Raguni isa päise päewa ajal — ilm olnud selge, päite paisnud heledasti, — selle kiwi juurde ja näinud: kiwitordade pääl olnud palju kuld ja hõbe-rahaga. Seda päitese paistel hiilgawat raha nähes ütelnud ta: „Tule Sumal appi! kust see raha ometi siia on saanud.“ Olnud need imestamise sõnad ööldud, koha läinud raha kõlinal maa põhja. Wana-meel jäänud pärani suuga kiwi juurde wahtima.

Seda raha ei pidada mitte wäikse waewaga lätte saama, waid selleks pidada auf saama kaewetud, kolm sülda pikk, kolm sülda lai ja kolm sülda sügaw. Siis kui nii suur saada tehtud, ei pidada raha enam eemale minna saama ega sügawamale wajuma kui kolm sülda.

74. Raha angu waht.

A. Reimann Hanilast.

Wirtsju wana linna keldrites — keldrid on kiwidega ja prügiga täidetud ja enamasti kõigil laed fiske lõhutud, — pidada raha, nagu: kulda, hõbedat ja wäike

olema, muud warandust niisama küllalt. Nende keldrite kallal olla mitmed töötanud, aga ikka enne lõpule jõudmist töö pooleli jätnud.

Nii laewanud lord üks naene juba mitu neljapäeva õhtut wõi poolt ööd, kuni waranduse keldri üks paistma hakanud. Olnud juba suur töö waew läbi tehtud. Sääil ilmunud üks punane hobuse warja pää maa seest nähtawale ja teinud häält, kolm lorda peene heleda häälega ii ihh ih ih ihh. Sedamaid olnud prügi ja praht jälle kellest latmas nagu enne.

75. Raha-angu kaewaja.

D. Hinzenberg Tapalt.

Elanud lord kolm wenda. Kaks nooremat wenda tahtnud rikkaks saada ja teinud selle tarwis kõik sugused tembud ära. Wanem wend olnud aga wagane mees, kes ennast oma läte tööga toitnud.

Ühel öösel juhata tud kabele nooremale wennale unes: „Minge heinamaale, sinna, kus suur tamm kaswab. Tammest põhja pool on suur kass. Just tamme ja kase wahel kohal maa sees on rahakatel; kaewale see wälja, siis saate rikkaks.“

Wõlemad wennad näinud öösel ühte ja sedasama unenägu. Hommitul ülesse tõustes olnud wennad rõõmsad, et nüüd ometegi rikkaks saawad. Nad wõtnud labidad õlale ja läinud siis ka wanema wenna maja laudu läbi, et teda ka endi kaasa kutsuda raha-angu kaewama.

See wastanud aga neile: „Raha-angu mina kaewama ei tule. Teil läheb mind tarwis muidugi ja saate mulle ka ilma kaewamatagi raha andma.“

Wennad naernud: „Waat, kus mees, kes loodab, et temale ilma kaewamata ja waewata raha antakse. Etks meie saa näha, kuidas tema jutt tõeks läheb.“

Läinudgi wennad heinamaale tamme juurde. Waatanud: tammest otse põhja poole suur kass. Wõedawad

maa ära, tammest kaseni just kolmkümmend samm, nii siis wiieteistkümneda samm pääl keel-loht. Kaewanud säält paari jala sügawusele, juba labidas puutunudgi ühe kõlilewa asja külge. Wõtnud mulla päält ära, waadanud: määratu hull raha raudkastiga maa sees. Suure waewaga jaksanud mehed katla august wälja tõsta, kuid sedawiisi käsitsi pole nad teda ärawiia jaksanud. Olnud waja hobust tuua.

Kestmine wend läinud hobust tooma, kuna kõige noorem rahakasti wahti jäänud. Kõju minejal wennal tõusnud kurjus südamesse: ta tahtnud raha üksi omale saada. „Tarwis temale,“ — pidanud ta tee pääl aru, — „lasta kodu naist kooki teha, kook aga waja ära kihwtitada. Küll ta siis kooki ära süües warsti sureb. Siis on kõik raha minu ja ei pruugi jagamisega waewa näha.“ Lastnudgi kooki teha, kellele ta aga jões kaswawa mürgi juure sahwiti tilgutanud. Väinud siis hobusega heinamaale.

Noorem wend rahawahtis jäänud raha kasti juures mõttesse. „Kui see raha kõik minu oleks, siis oleksin ma rikas mees. Mis tarwis seda siis õige halatagi wennaga jagama, eks ta mulle omale tarwis lähe.“

Wõtnud hää kaita, läinud siis põesja taha ja jäänud põesja taha ootama, et kui wend tuleb, teda mahalüüa.

Kestmine wend, kes sellest pole midagi teadnud, tulnud hobusega julgesti teed mööda edasi. Korraga karanud noorem wend põesjast wälja, löönud temale teibaga päha, lohe surnuks. Wiinud siis hobuse rahakasti juurde. Hakanud säält wantrit waatama, leidnud loogid. „Oh mis hääd juutäied ta weel mulle tõi,“ ütelnud tema ja hakanud hää isuga sööma. Saanud waewalt loogid ära söödud, kui juba hirmust walu tundnud ja warsti ka surnud.

Kodu oodanud naesed mehi kõju, kuid neid pole tulnud ega tulnud. Pole nemad ka teadnud, kuhu

mehed läinud. Nad läinud siis wanema wenna juurde ja tellinud, et tema nende mehed ülesse otsiks. Wanem wend läinud. Ta leidnud wennad heinamaast mõlemad surnud. Pannud raha wennad wankrile ja toonud koju.

Muist raha toonud koju omale, muist annud lesetele, kellega need endid elataks.

Nii saatis raha ahnus wennad mõlemad hukatuse sisse.

Abu Tamberg'i muist Koeru kihelkonnast Merjast.

76. Ummumägi.

3. Soodla Tormast.

Ummumägi on Torma kihelkonnas Saius-Tähtwete wallas Hanselja metsas rabasooft ümber pilratud liiwamäekene. Mis põhjusel teda rahwa suus nimelt „Ummu“ mäeks kutsutakse, ei ole mitte teada. Wanade juttude järele arwatakse, et wanast sõja ajal soldatid oma raha warandust, kullas ja hõbedas, sinna kohta ära peitnud, sinna kohale mütsidega liiwa pääle kandes. Pärast aga leidfiwad waranduse mahamatjad kõik sõjas surma. Warandus puhkab täna päewani nimetatud mäe all.

Nii arwatakse rahwa juttude järgi seda warandust ikka praegust weel sääl peidus olewat. Mitmed on teda küll sääl kaewamas läinud, aga siamaani on kõik nende waew asjata olnud. Mis ööse kaewatud, on päewa ajal kinni kaswanud. — Korra näidatud ühele mehele unes, et minna warandust wälja kaewama, aga olgu sääl juures wait, kui ta midagi iseäralikku näha peaks olema. Kui ta mingi asja üle oma imelspanemist sõnaga ehk teoga üles awaldab, kaduda esiti nähtus ja silmapilgul kõik warandus maa põue tagasi, ja nõnda olla tema kaewamine tühi töö.

Mees, kelle nimi Hans olnud, wõtnud enesele teise pere Peetri laasa abits warandust wälja laewama, läinud tööle; kuni lõuneni tegiwad nad ilma ümber waatamata tööd. Wiimats korraga tõmmanud Peetri tähelepanemist ilus kullakarwa sulgedes hiilgaw laululind enese pääle, kes wäga ilusasti laulnud, nii et Peeter oma imelspanemisest ennast taltfutada ei olla suutnud. Unustanud seltsimehe Hansu hommitust manitsust, hüüdnud: „Hans, kas oled ja ennemast niisugust ilusjat kullakarwa laululindu näinud?”

Hans wisanud labida käest ja ütelnud: „Nüüd on meie töö kõik asjata!” Ummumägi laswis kohe uuesti kinni. Warandus puhlab tänapäewani mäes ja ootab imeliku leidjat.

77. Raha leidmine.

D. Hinzenberg Zapalt. i

Talumehel olnud põllu sees üks põesastitu jalk. Ammugi juba olnud rahwa suus jutlusid kuulda, et sääl wõija all raha-aul pidada olema, mees püüdnud ka mitu korda laewata, kuid pole midagi leidnud. Läänud wiimats targa juurde. Tark katsunud oma kunstid ära, siis ütelnud: „Jah kulla mees, mina ei wõi sinna midagi parata. Seda raha ei saa säält enne kätte kui ise wälja terkib.” — Korra wäljal kundes näinud mees, et põesatulas koer istub. Ta pole sest suurt tähelegi pannud. Kui aga teisel ja kolmandal õhtal, kui mees metsatulast mööda koju poole tulnud, itka koer sääl istunud, läinud ta waatama. Suurde saades pannud mees imeks, et koer mitte eest ära ei jookse. Ta andnud tepiga koerale, see tukkunud kõlijedes küljile. Nüüd saanud mees aru, et see mitte koer ei ole, waid selge suur rahalast. Pole mees seljas jalkanud koju wiiaagi, wiinud hobusega.

Raha sees olnud hõbe ja kuldraha. Mees jaganud muißt waestele, muißt wõtnud omale, saanud jõukaks ja kuulsaks meheks.

Veena Tambergi juust Merjast.

78. Waranduse tuli.

S. Johannes Rõrgesaarest.

Ennemuiste öeldud Rõrgesaare mõisa kubjale öösel unes: „Mine neljapäewa õhtul hobuste kopli, säält ja saad warandust.“

Kubjas läinudgi neljapäewa õhtul nalja pärast vaatama. Kui ta koplisse saanud, näinud ta tohe, kuidas üks wäikene tuli suure tamme all põlenud. Kubjas saanud küll aru, mis tuli see on. Wõtnud nua tupest ja pistnud lest tule sisse püsti ja läinud jälle koju.

Hommiku läinud kubjas vaatama, eht on midagi maha jäänud. Säält tamme all olnud kaks suurt weskki kiwi maas, üsna tuliued. Kubjas katsunud kiwi üles tõsta, aga ei saa, liig raste. Ta läinud tohe koju hobusid ja abi tooma, et saaks kiwa ära wiia.

Kui ta abiga tagasi tulnud, pole kiwide asetgi enam maas olnud. Wanakonn oli kiwid jälle ära wiinud. Nii jäi mees kõigest ilma.

EN N

KOMP

Sind for

SS